

TRAUMAVRIJE ZORG:

MINDER STRESS, MEER VERTROUWEN

LINDA SCHUITEN (OLVG / STICHTING PROSA)

**NIER
VERENIGING**

DEZE DAG IS MEDE MOGELIJK GEMAAKT DOOR:

 NOVARTIS | Reimagining Medicine

Het voorkomen van angst, pijn en stress bij medische handelingen

Van angst naar vertrouwen

Verpleegkundig specialist kindergeneeskunde

OLVG

Procedureel comfort

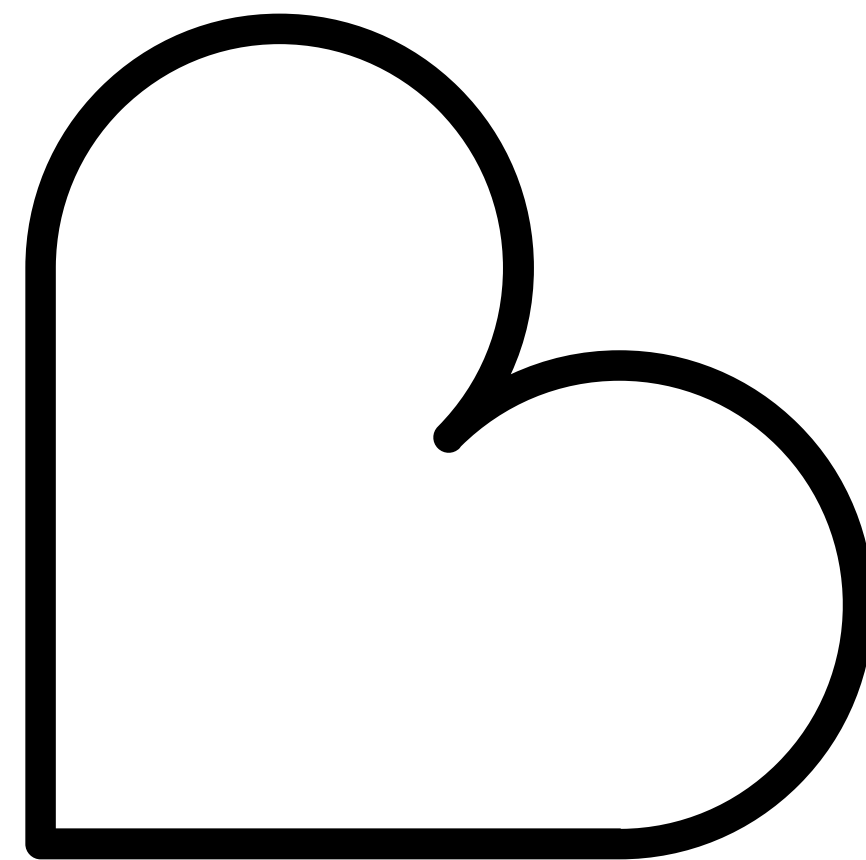
PROSA kenniscentrum

Met de steun van

www.charliebraveheart.com

CHARLIE BRAVEHEART

Stress-free hospitals for children

PROSA Kennis Centrum voor Procedureel Comfort

PROSA

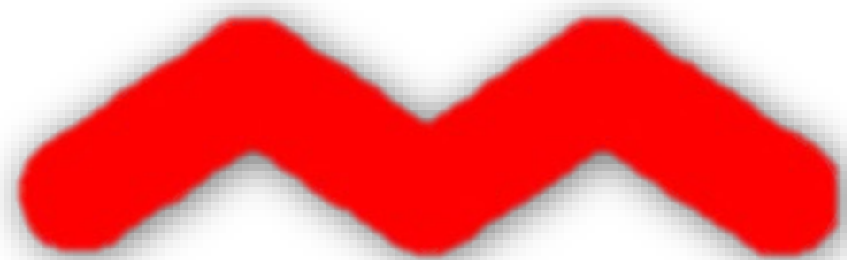
from fear to trust

Kennis bundelen & Opleiden in Trauma-vrij Medisch Handelen

www.prosanetwork.com

Missie

Pijn

Angst

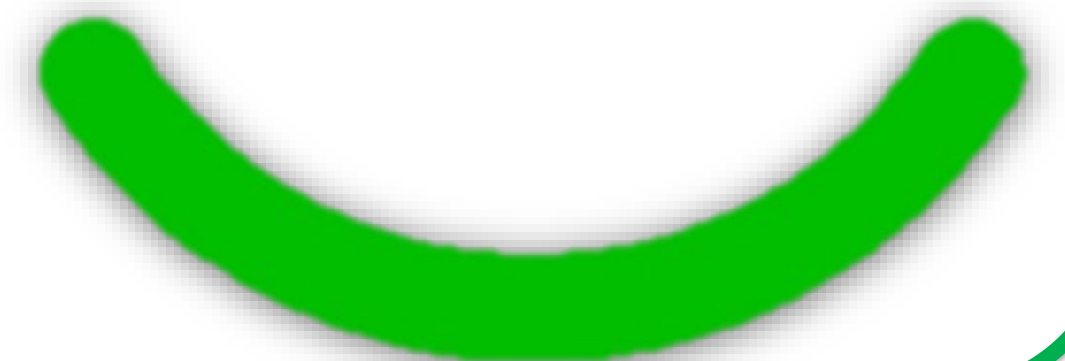
**Procedureel leed
(h)erkennen**

**Geen Pijn
Geen Angst**

**Pijn- en
Angst
wegnemen**

Vertrouwen

**Vertrouwen
bouwen**

Programma

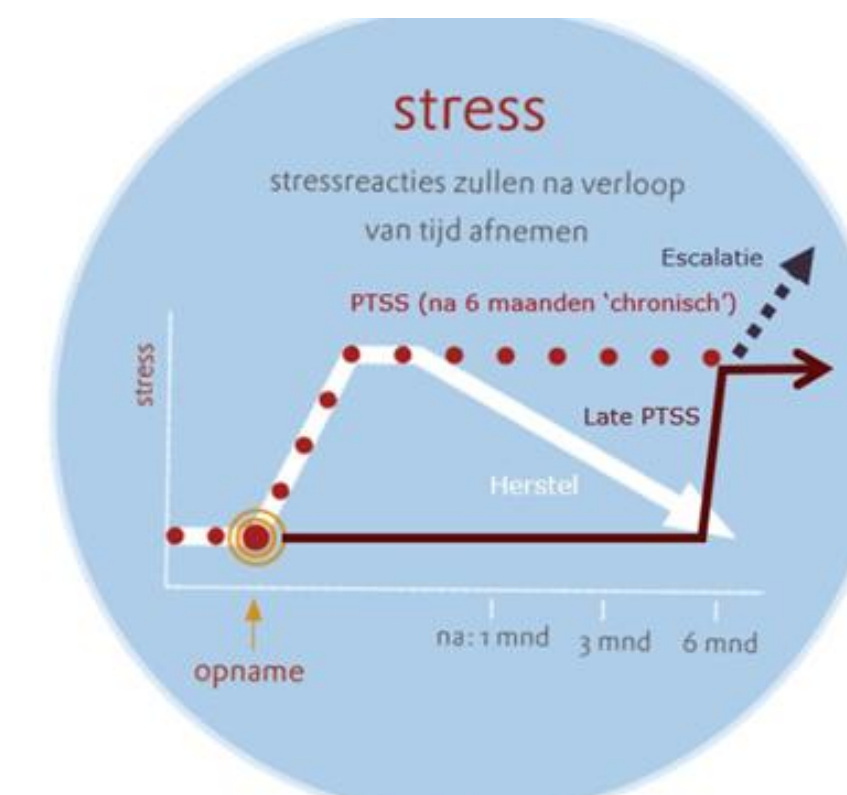
- Bespreken effecten van angst, pijn en dwang
- Angst en pijn en de effecten op je brein
- Praktische handvatten voor iedereen

Waarom dit onderwerp?

- Ruim 1,4 miljoen kinderen per jaar in het ziekenhuis, wat cijfers:
  - **Angst, pijn en stress** het vaakst voorkomend bij bloed afnemen, inbrengen infuus, maagsonde en blaaskatheter; 15% heeft ernstige prik**angst**.
  - 80% van kinderen met chronische ziekte ontwikkelt **angst** voor opnames en medische handelingen.
- 20 - 25% van de volwassenen heeft een vorm van prik**angst**; partiële verklaring voor non vaxxers tijdens COVID-19 pandemie. Vaak ontstaan door RVP (17 vaccinaties 0-14 jr).
- Een ingreep, operatie en/of ziekenhuisopname zijn grote risicofactoren **angst en/of stress** bij kinderen, het zijn **stressvolle** situaties.

Moments that matter: childhood pain treatment shapes pain for life—we can do better every time in every child

Rebecca Slater^{1*}, Suellen Walker², Christopher Eccleston^{3,4,5}, Carlo Bellieni⁶, Tanvi Hirekodi⁷, Ricardo Carbajal⁸, Lucinda Smart⁹, William Laughey^{9,10}, Maria M. Cobo^{1,11} and Stefan Friedrichsdorf¹²

Abstract

Background Needle procedures, such as vaccinations, blood draws, and intravenous cannulation, are the most frequent source of childhood pain, causing fear and reducing the uptake of medical procedures. Every child has the right to expect pain relief, and we have evidence-based tools to reduce needle procedure-related pain. Therefore, the lack of analgesic provision for needle pain is not justified. We argue that better informed and motivated healthcare professionals and families can advocate for appropriate pain relief in every child, every time.

Observations Engaging communication campaigns are needed to educate our healthcare professionals. Evidence-based modalities such as topical anaesthesia, sucrose or breastfeeding, comfort positioning, and age-appropriate distractions should be available for every child during needle procedures. However, high-quality information is not enough to change behaviour—healthcare professionals need to be motivated, encouraged, and inspired. Parents and carers should be empowered to advocate for their children and be aware that their child has the right to receive pain relief during these procedures.

Conclusions and relevance This is a call to action—we need collaboration between academics, healthcare professionals, industry and charities, to expedite behavioural change and parental advocacy through high-quality communication strategies. Effective pain management in infants and children can play a crucial role in promoting the uptake of vaccinations and medical procedures and can influence future attitudes to pain.

Keywords Children, Infant, Pain, Needle procedures, Pain treatment, Information, Motivation, Communication, Parents, Healthcare professionals

S A
trust

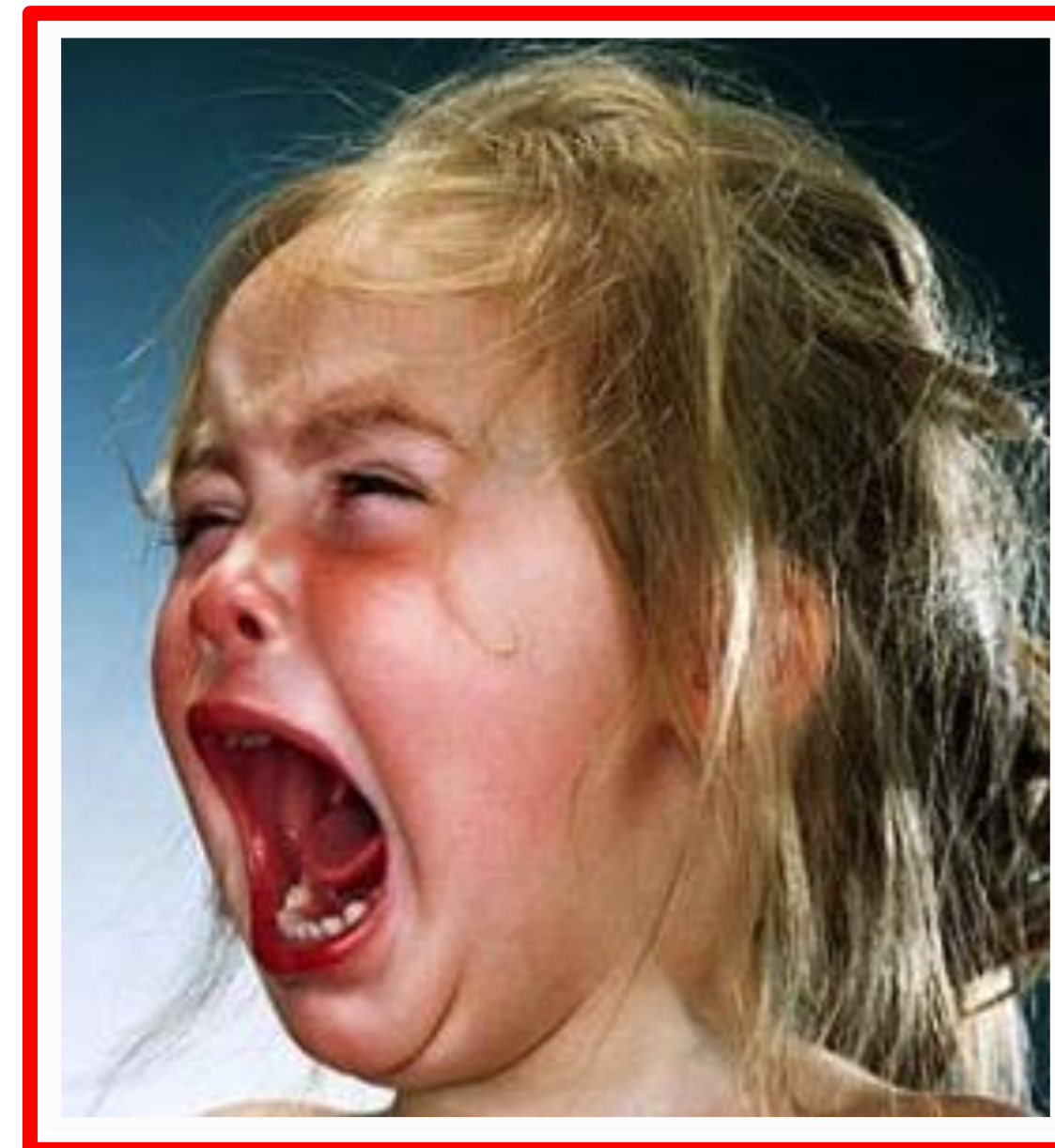
Pijn en/of angst en/of Anticiperende angst

Fixatie/Dwang

(dreigende)

Mislukte procedure

Machteloosheid

bij ouders en zorgverlener

Translated versions

Development of the standards

Download the standards

The Team

Share your views

Publications , blogs and presentations

Contact

Rights-based standards for children having health care tests, treatments, examinations or interventions

www.isupportchildrensrights.com

Lucy Bray 2021

iSUPPORT: International collaborative rights-based standards to
SUpport **Pa**ediatric **P**atients during clinical **prO**cedures by **R**educing
harm and establishing **T**rust.

Bray et al 2023

Bij het nemen van beslissingen moet de medische waarde van de behandeling zorgvuldig worden afgewogen tegen de mogelijke nadelige effecten van de procedure. Dit dient te gebeuren met inachtneming van de rechten van het kind met betrekking tot medische tests, behandelingen, onderzoeken en interventies.

Kern principes rechten van het kind en medische procedures

- Weeg de medische waarde af tegen mogelijke schade
- Deskundige zorg – professionele kennis & vaardigheden
- Luisteren & communiceren – mening van het kind telt
- Duidelijke informatie – afgestemd en begrijpelijk
- Keuze & controle – kinderen actief betrekken
- Welzijn centraal – korte én lange termijn
- Respectvolle houding – nooit tegen de wil van het kind

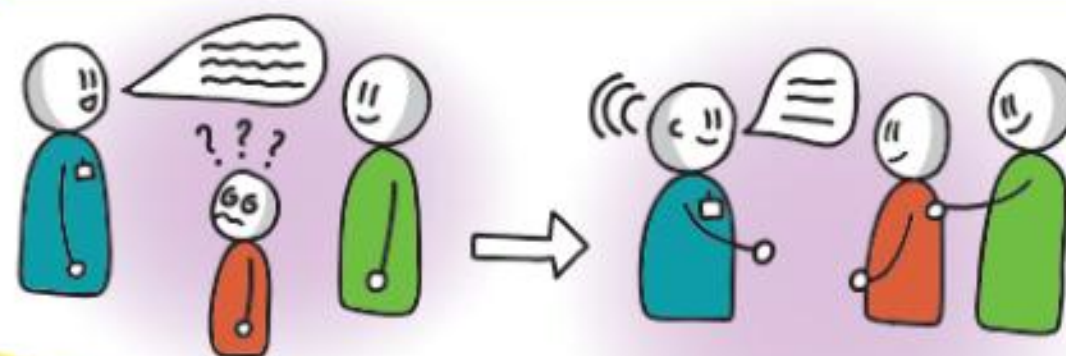
ISupport richtlijn

Dit zijn de dingen die zorgverleners kunnen doen om mij te helpen als ik een test, behandeling, onderzoek of (medische) procedure nodig heb.

Communiqueer met mij op een manier die ik kan begrijpen

Geef me de tijd om mijn mening te geven

Geef me informatie die eerlijk en gemakkelijk te begrijpen is..

Help me te begrijpen wat er gebeurt.

Geef me de tijd om vragen te stellen.

Geef me keuzes.

Luister naar mijn mening

Doe altijd wat het beste voor mij is

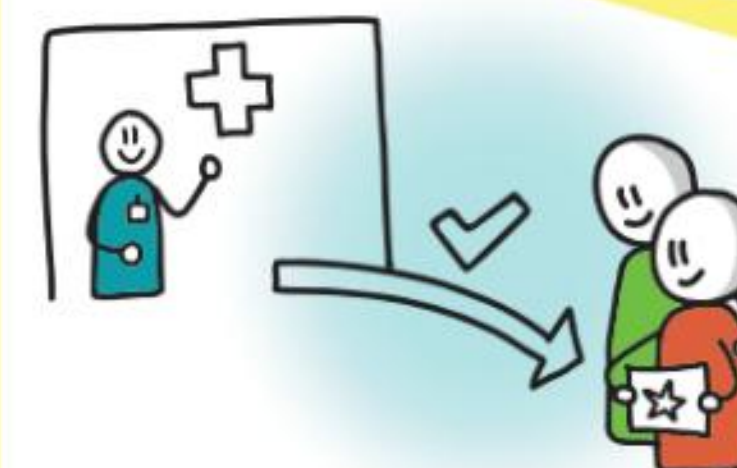
Als ik 'stop' of 'nee' zeg of laat zien, neem dit dan serieus en stop..

Stop met me vast te houden als ik zeg of laat zien dat ik dat wil.

Wat kan je nog meer helpen?
Teken het hieronder:

Help me alleen om stil te blijven liggen/zitten op een manier waardoor ik me rustig en veilig voel.

Help me te begrijpen wat er is gebeurd voordat ik weg ga.

PROSA
from fear to trust

Met steun van

Illustraties Leonie Sonneveld

Paradoxen

Tempo van de zorg ↔ Tempo van het kind

Logistiek ↔ Tijd nemen

Stop het kind ↔ Stop de procedure

Dwang ↔ Rechten van het kind

Genezen ↔ Comfort

Gevolgen van procedurele distress en/of dwang

Korte termijn, ingreep geslaagd....

Gevolgen van procedurele distress en/of dwang

- Korte termijn: ingreep geslaagd!

Dat is hij zo
weer vergeten

Het doet geen
pijn

Daar merk je
niks van

Het is maar
even

Korte en lange termijn effecten

Voor:

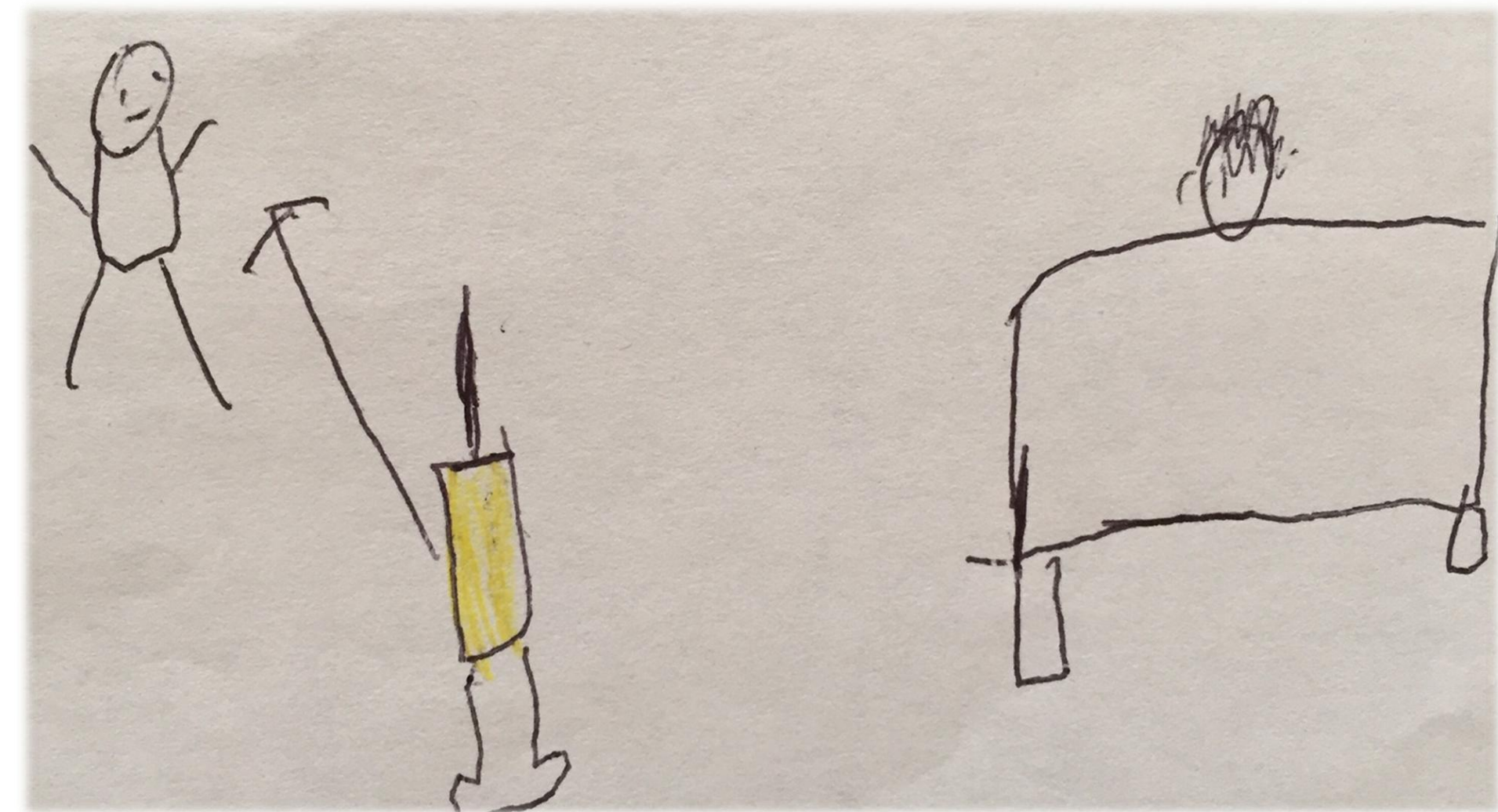
- Kind
- Ouder
- Het proces
- Zorgverlener

Gevolgen voor het kind

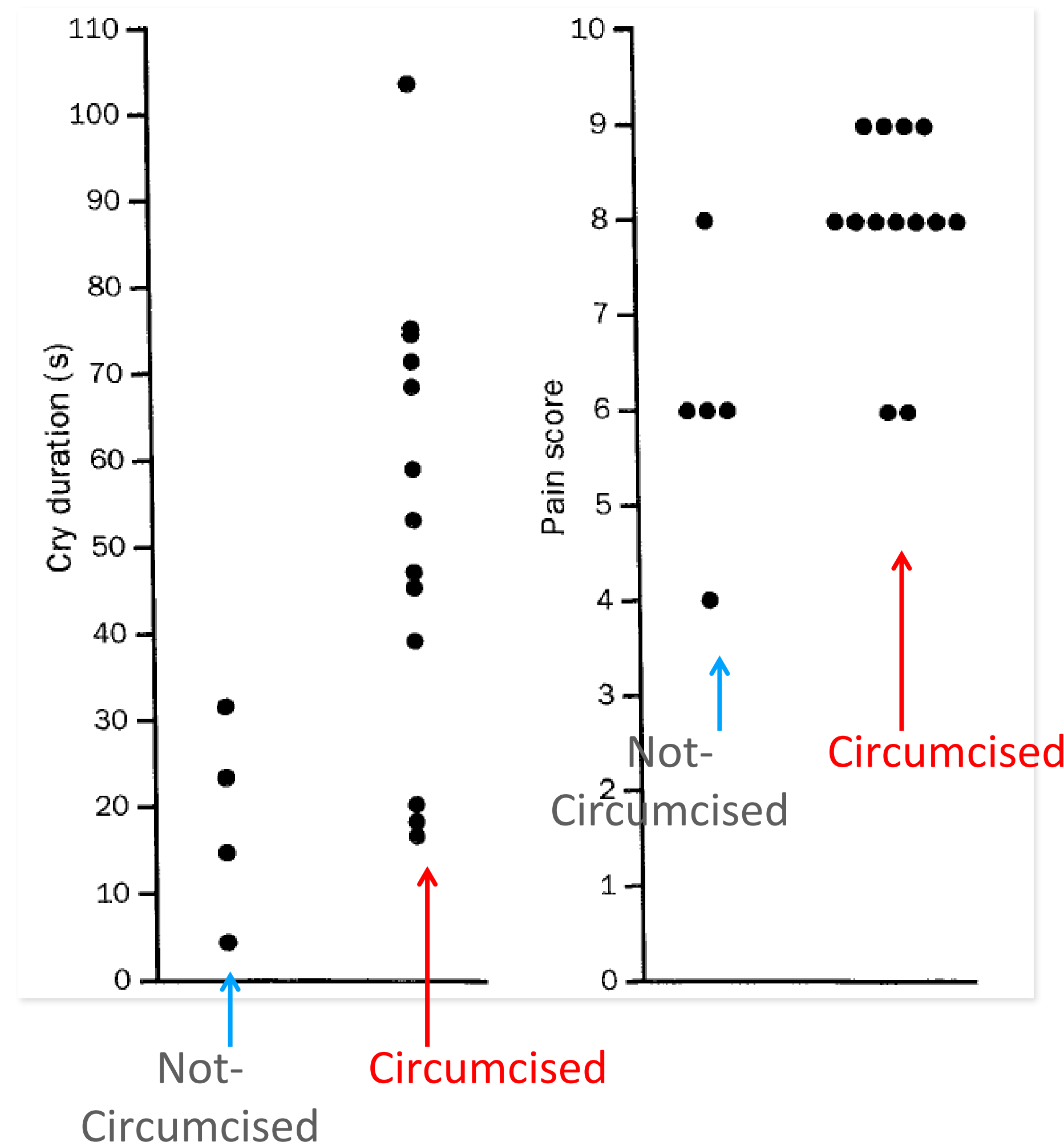
- Toename van pijn, angst en stress bij volgende procedures
- Angststoornissen / psychotrauma / fobie
- Vermijding van medische zorg in toekomst (non-compliance)
- Vertrouwen weg

Onbehandelde procedurele pijn bij pasgeborenen

Pain Behavior at first vaccination

Taddio *et al.* Lancet 1995 & 1997

Gevolgen voor de ouder

Beschermen ↔ Genezen

Gevolgen voor de ouder

- Toename stress bij volgende procedures
- Angst / psychotrauma
- Vermijding van medische zorg in toekomst (non-compliance)
- Vertrouwen weg
- Moral injury

Gevolgen voor de zorgverlener

- Focus op de procedure ipv het kind
- Moral injury

Grenzen van persoonlijke integriteit worden overschreden

Schuld, schaamte, boosheid, verraad

- Morele desoriëntatie

Wanneer je niet kunt staan achter de zorg die geleverd wordt

Gevolgen voor de zorgverlener

Caregivers blinded by the care: A qualitative study of physical restraint in pediatric care

Nursing Ethics
2020, Vol. 27(1) 230–246
© The Author(s) 2019
Article reuse guidelines:
sagepub.com/journals-permissions
10.1177/0969733019833128
journals.sagepub.com/home/nej

Bénédicte Lombart

Assistance Publique – Hôpitaux de Paris (AP-HP), France; Laboratoire Interdisciplinaire d'étude du Politique Hannah Arendt (LIPHA Paris Est). France.

Dwang..

- Tijdelijke empathische blindheid? Coping of blinde vlek?

- **Dwang** = taboe

Caregivers blinded by the care:
A qualitative study of physical
restraint in pediatric care

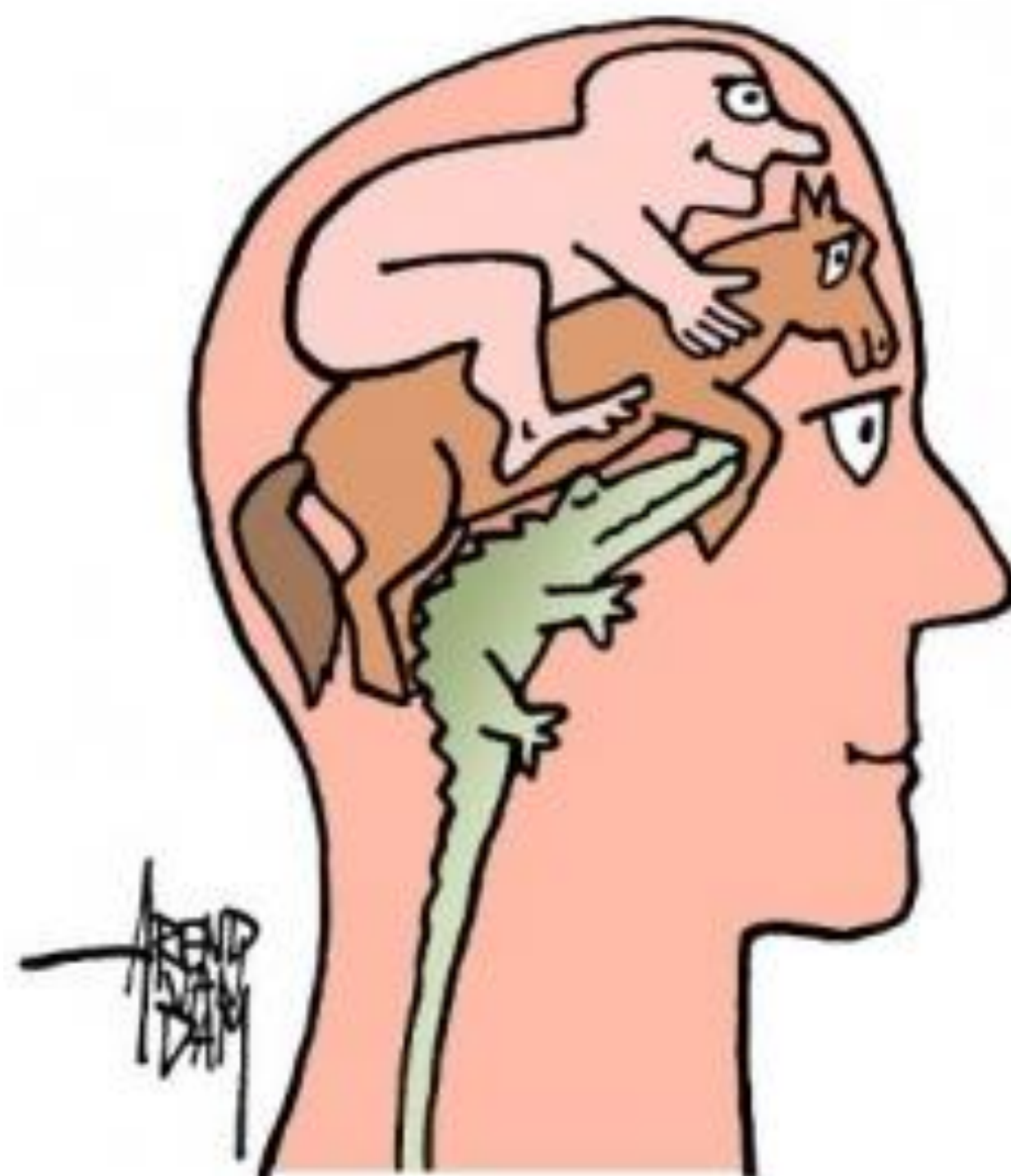
Nursing Ethics
2020, Vol. 27(1) 230–246
© The Author(s) 2019
Article reuse guidelines:
sagepub.com/journals-permissions
10.1177/0969733019833128
journals.sagepub.com/home/nej

- **Dwang** als spijtige paradox

- **Dwang** = arbeidsintensieve handeling waarbij de aandacht voor het kind verdwijnt

- Beperkingen in zorg rechtvaardigen **dwang**?

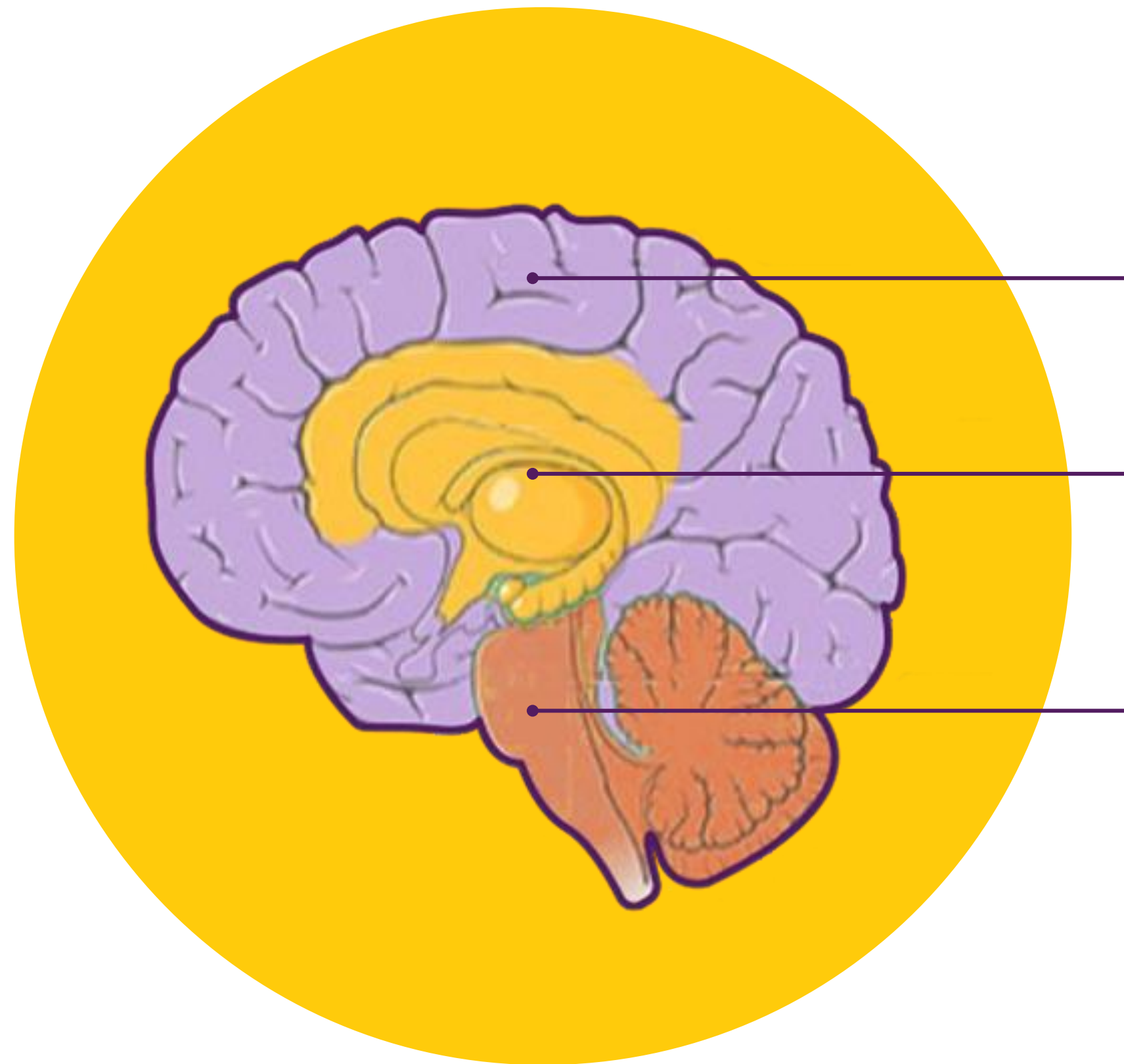

3R model - Bruce Perry

Time out!

Redeneren

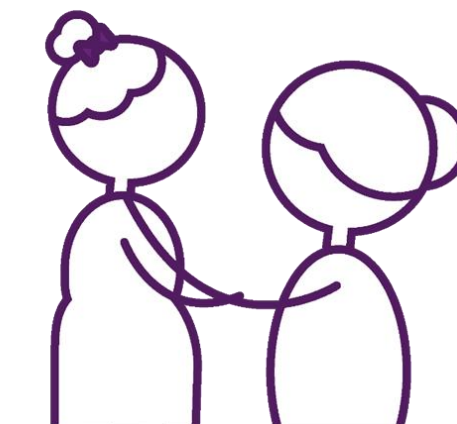
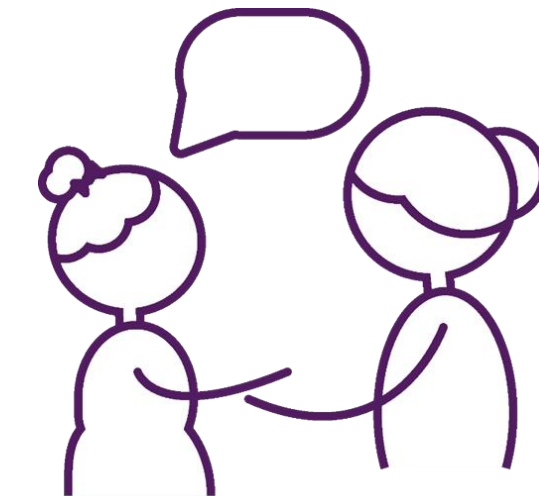
(communiceren / voorbereiden
informereren / plan op maat)

Relatie/relateren

(contact maken, verbinden, erkennen
en valideren van gevoelens) "I see you"

Reguleren

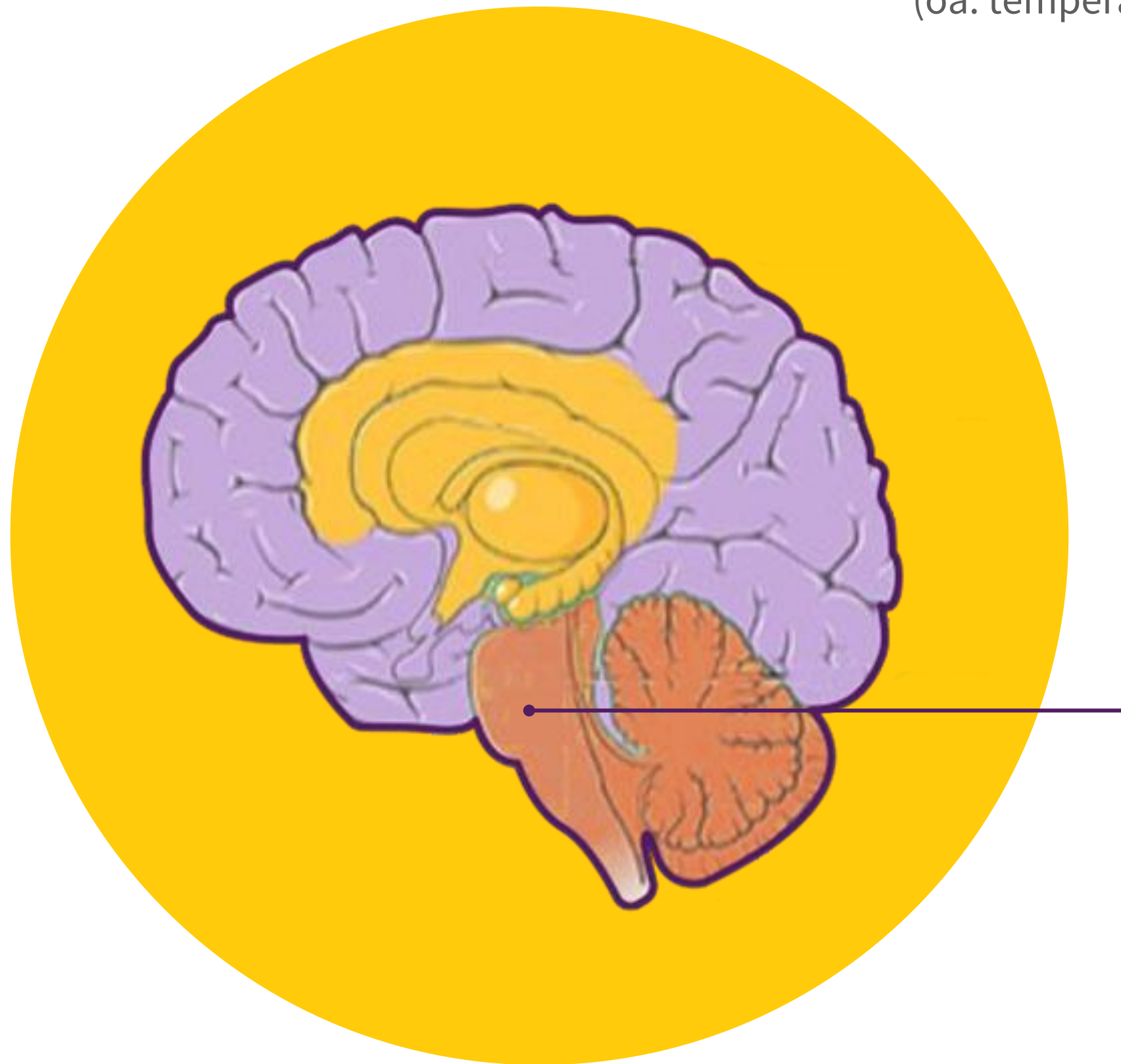
(kalmeren / troosten, time out)

Reguleren

Hersenstam

(oa. temperatuur, hartslag, ademhaling, overlevingsmechanismen)

1

Veiligheid
creëren
Time out
Veilige ruimte
Afstand nemen
Vertrouwde volwassene
Blijf zelf rustig

2

Het zenuwstelsel
reguleren
Kalmerende taal (niet te veel)
Kalmeren
(Fysieke) troost
Ademhaling helpen
reguleren

Relatie/relateren

Limbisch systeem

(oa. emotie, emotieregulatie, emotioneel geheugen)

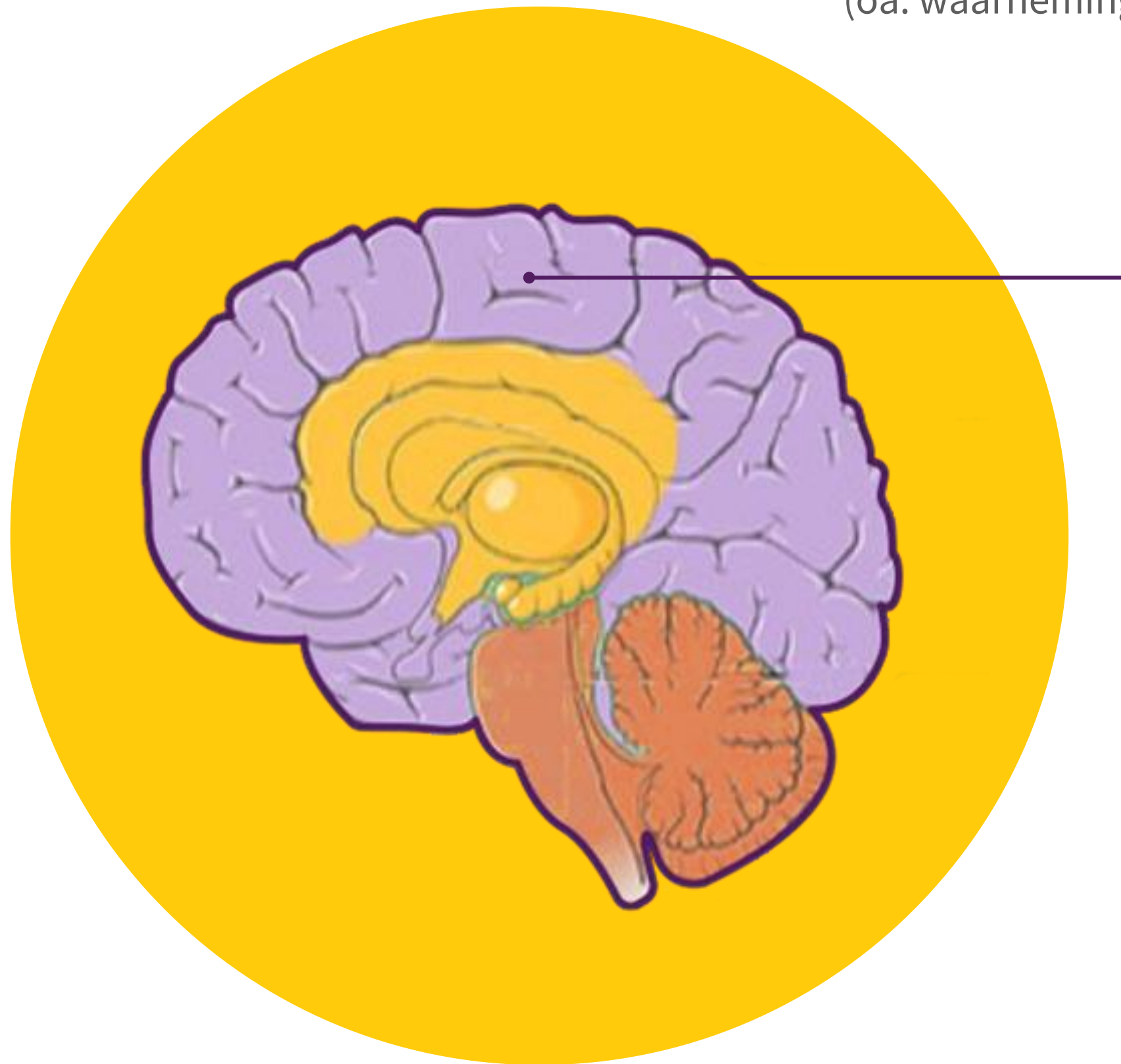
Contact maken
verbinden
Spiegelen
Rustige dialoog
Erkennen en valideren
van gevoelens

Samenhangend
verhaal creëren
Helpen overzien
Structuur, overzicht,
routine
“I see you”

Redeneren

Neocortex

(oa. waarneming, taal, informatieverwerking, redeneren, plannen, denken)

Communiceren,
reflecteren
Voorbereiden/informeren
Ondersteunen eigen
ideeën te delen

Vaardigheden,
strategieën aanleren
Plan op maat

Stress →

Paniek →

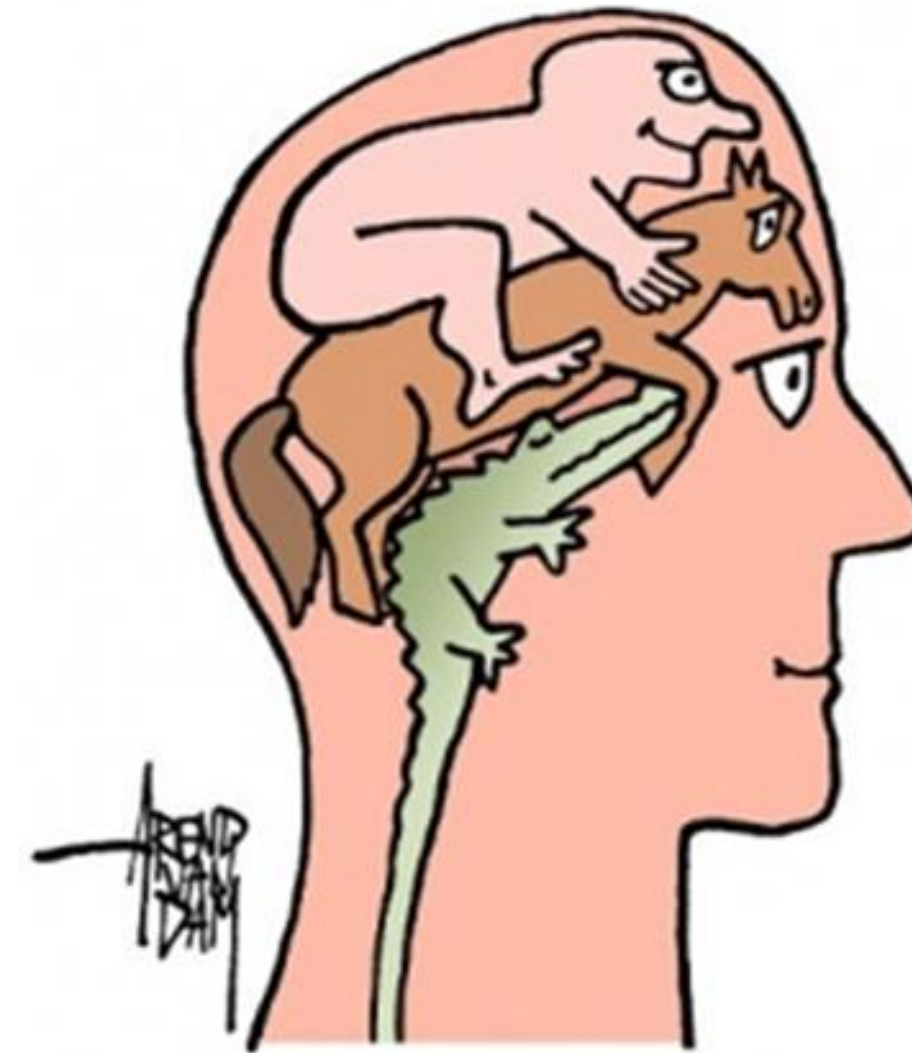
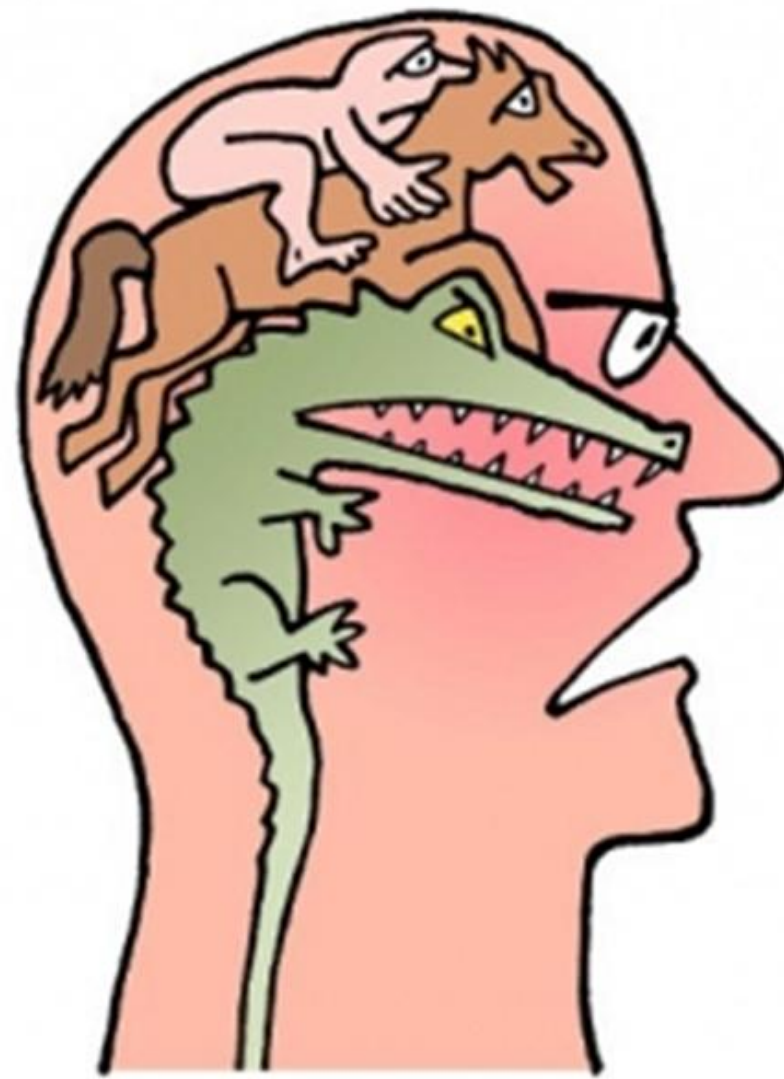
Onduidelijkheid →

Discomfort →

Tranen →

Neiging tot dwang →

Pijn →

Rust!

Plan bijstellen

Nieuwe poging

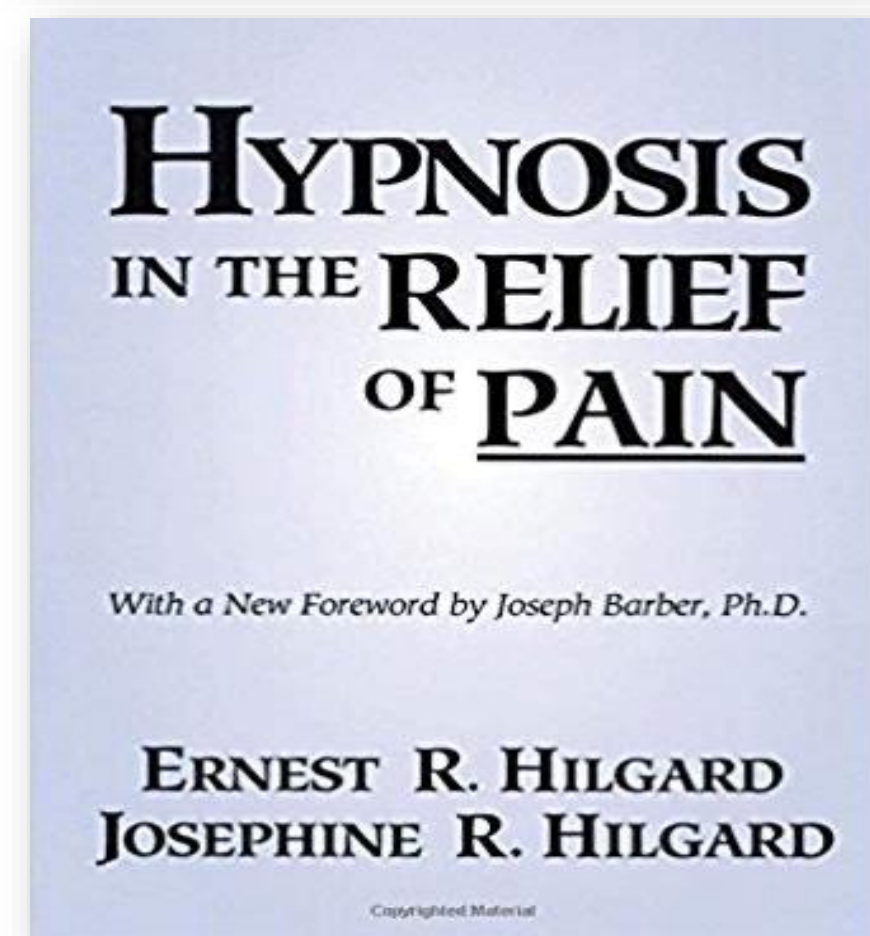
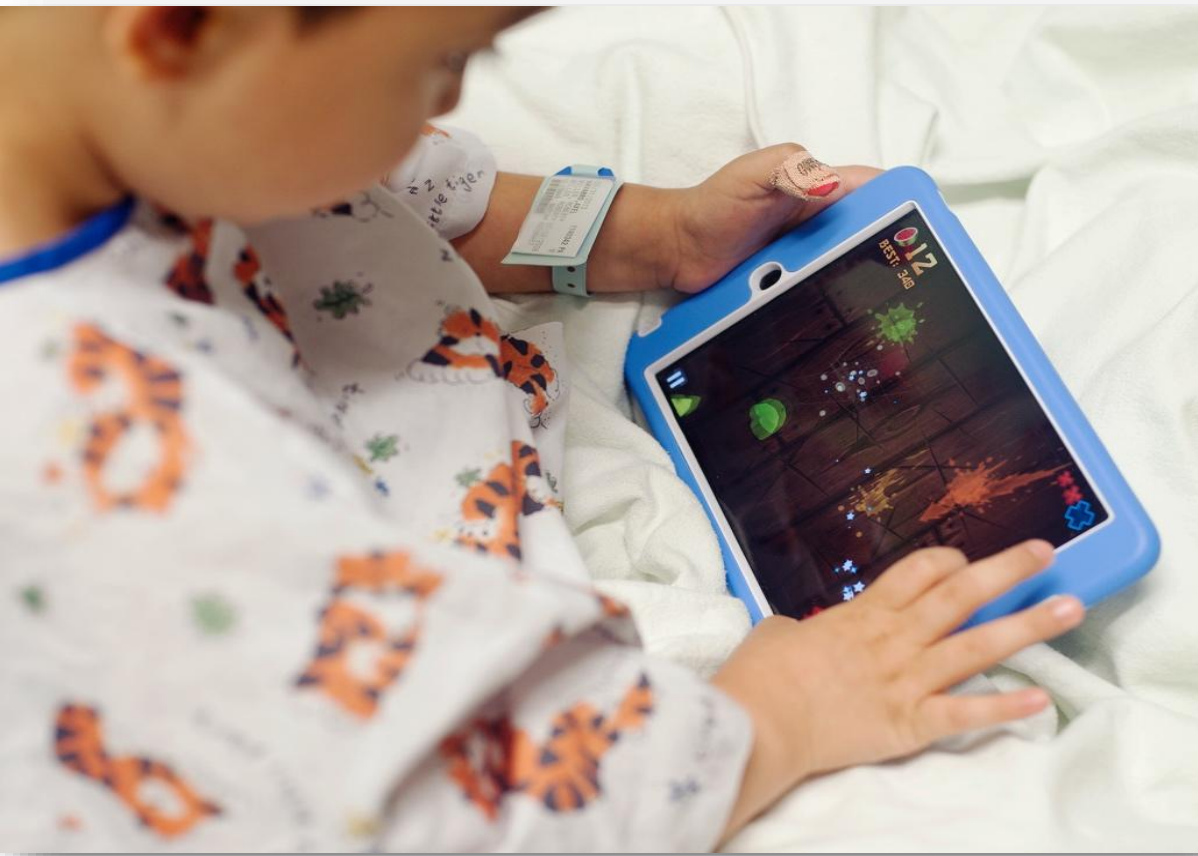
Preventie, moet het echt en moet het nu?

Veel mogelijke oplossingen...

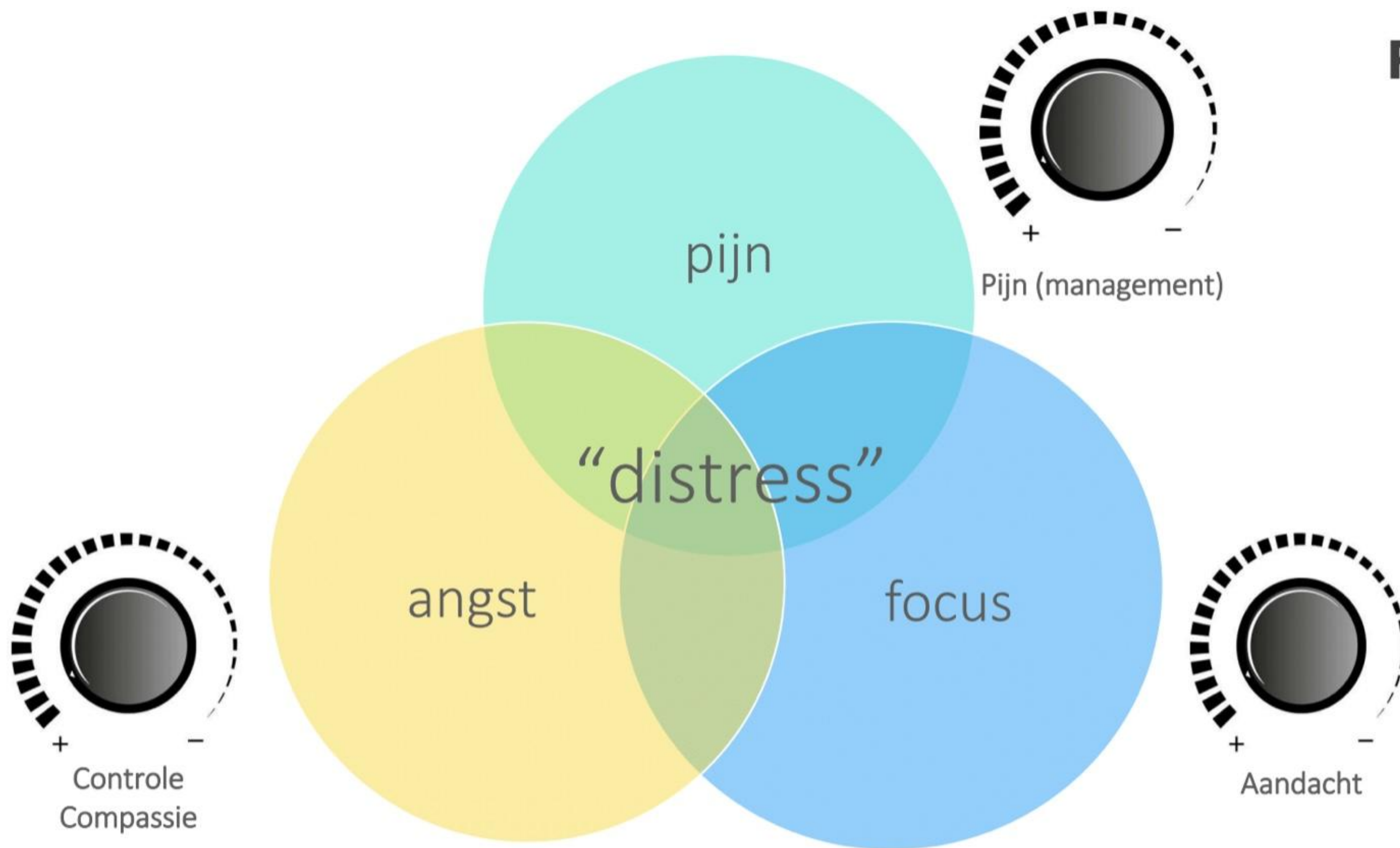
PROSA
from fear to trust

... die echter niet bij iedereen werken

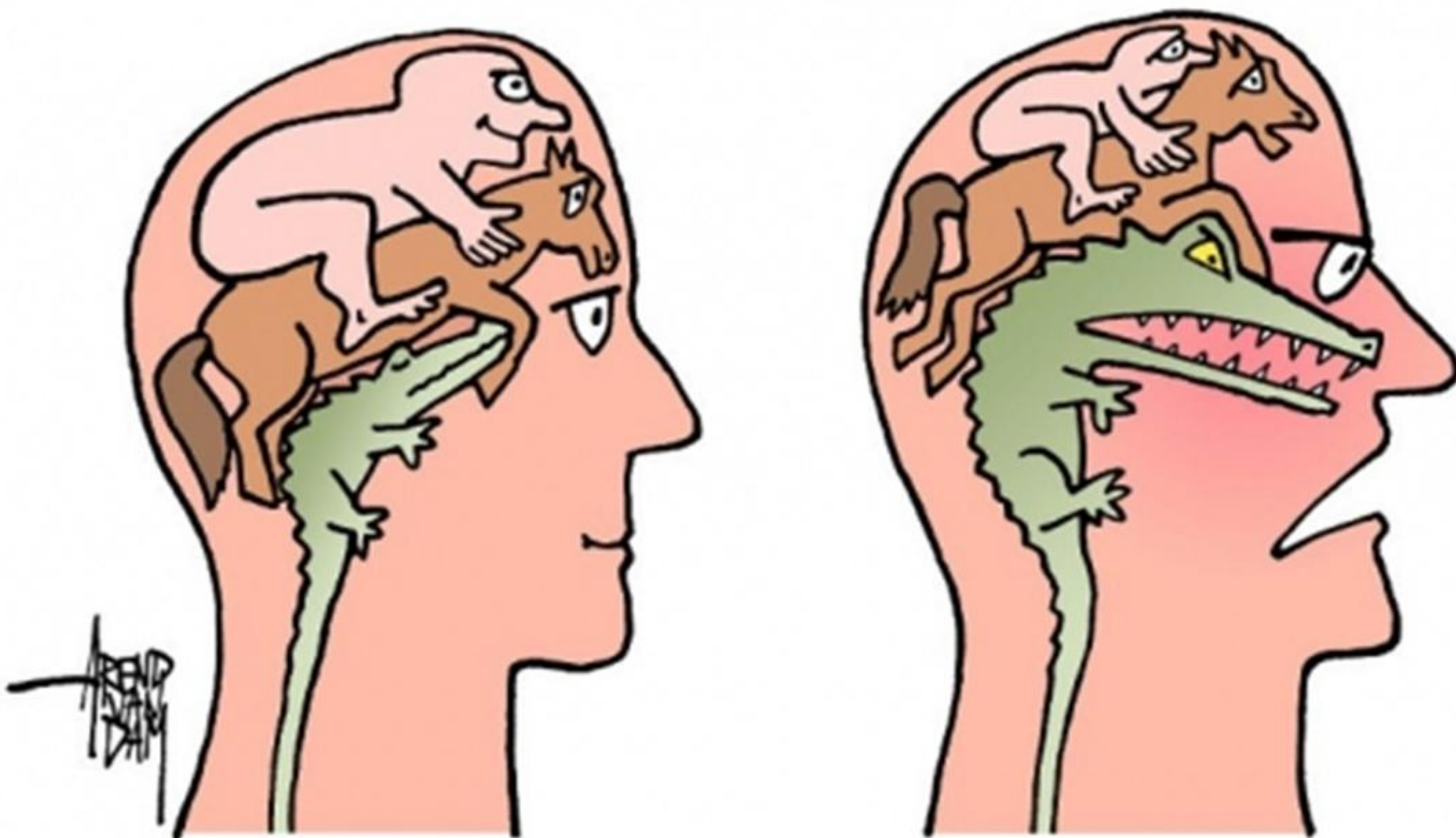

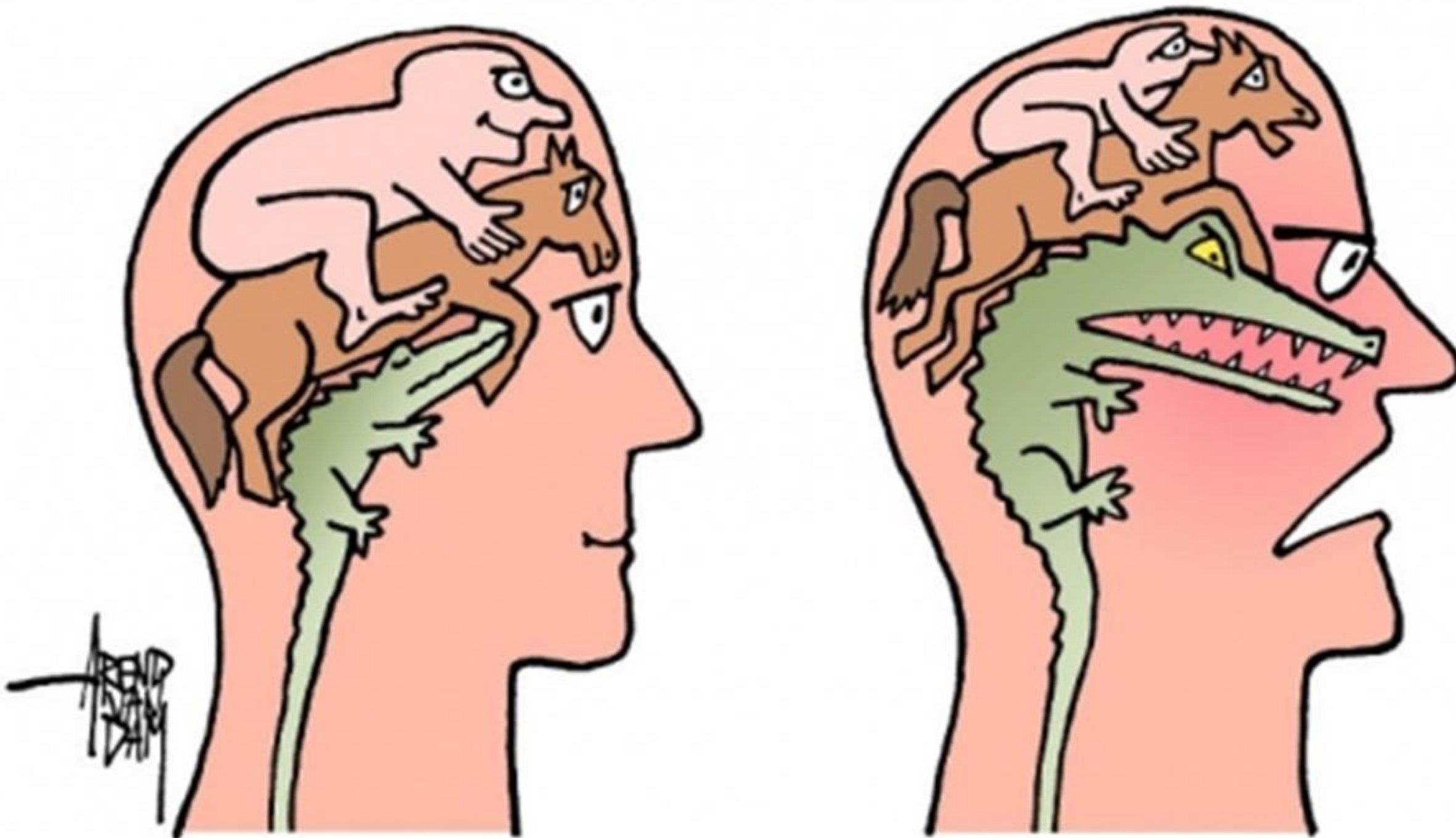
Beïnvloeden van distress in de praktijk

1. Vertrouwen
2. Taal en Omgeving
3. Voorspelbaarheid, plan op maat

Vertrouwen..

Van patiënt, naasten en zorgverleners

Connectie voor inhoud...

Angstreductie & Aandacht Managen

[Aansluiten-Afstemmen-Vertrouwen]

Co regulatie

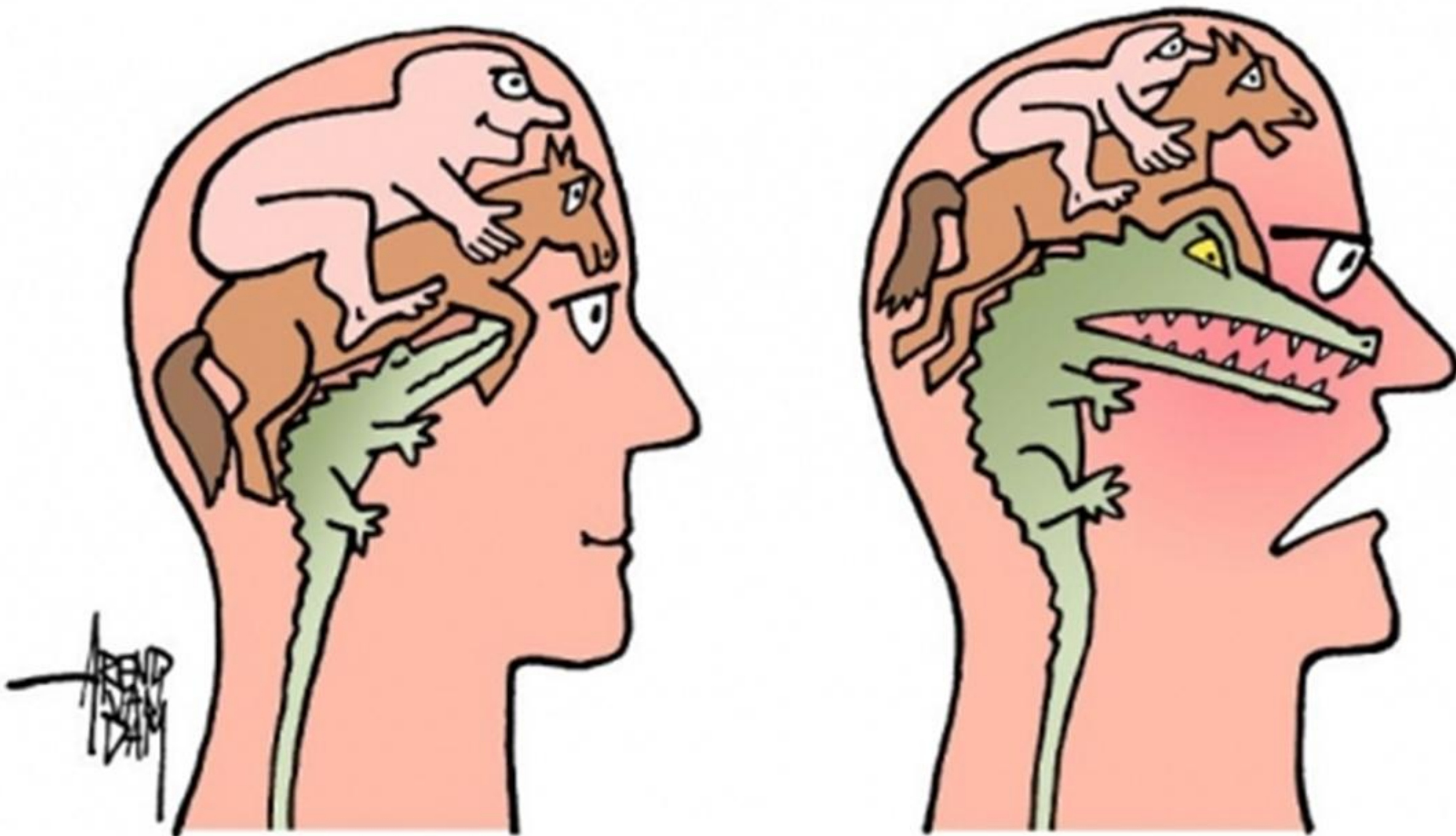
Uitleg aan iedereen!

- Begint met zelf kalm/gereguleerd te zijn
- Vertrouwen is besmettelijk, maar angst ook!
- Time out, erken je emoties
- Gebruik ademhalingstechnieken
- Vraag hulp

Taal

Door patiënt, naasten en zorgverleners

Focustaal, Wat wil je WEL

Principes van focustaal

1. Vermijd (zoveel mogelijk) negatief geladen woorden. Gebruik woorden richting een positieve uitkomst, wat wil je **wel** bereiken
2. Koppel gewenste uitkomst *aan wat er nu gebeurt*
3. Geef een keuze
4. *Geef handvatten!*

PROSA
from fear to trust

VERDOVING

**VADER VERPEST
TANDARTSBEZOEK**

**Maar ik had dus geen
gaatjes.**

5.615

92

WAT KUN JE THUIS AL DOEN TER VOORBEREIDING OP EEN INGREEP ZOALS EEN VACCINATIE OF BLOEDAFNAME?

Voorbereiding is het halve werk. Waar gaat het gebeuren? Wie gaat het doen? Is er een filmpje van? Bijvoorbeeld van het ziekenhuis of bijvoorbeeld van de bloedafname.

- Wat vindt je kind fijn?
- Bepaalt je kind wat er op welk moment gebeurt, of is het fijner wanneer jij dit aangeeft. (wie heeft de regie?)
- Waar wil hij/ zij bijvoorbeeld geprikt worden?
- In welke houding is dit het fijnste zoals op schoot, liggend of zittend?
- Kun je thuis de verdovende zalf zoals EMLA al opsmeren?
- Wat helpt je kind normaal gesproken als hij/ zij spanning voelt? Zoals afleiding met een verhaaltje voorlezen, game of een filmpje?
- Maak samen met je kind een plan.

Wat kun je zeggen ter voorbereiding op een ingreep, zoals een infuus, vaccinatie of bloedafname?

Wat er gaat gebeuren:

"Je krijgt medicijnen om te zorgen dat je beter wordt (of gezond blijft)"

Hoe het voelt:

"Sommige kinderen voelen een drukkend gevoel, anderen zeggen dat ze een knijperig gevoel hebben. Andere kinderen voelen niets. En ik ben benieuwd hoe het bij jou voelt"

Hoe kun je je kind helpen tijdens een ingreep, zoals bloedafname, een vaccinatie of het inbrengen van een infuus?

ONZE WOORDEN KUNNEN ZOWEL POSITIEVE ALS NEGATIEVE VERWACHTINGEN EN GEVOELEN OPROEPEN

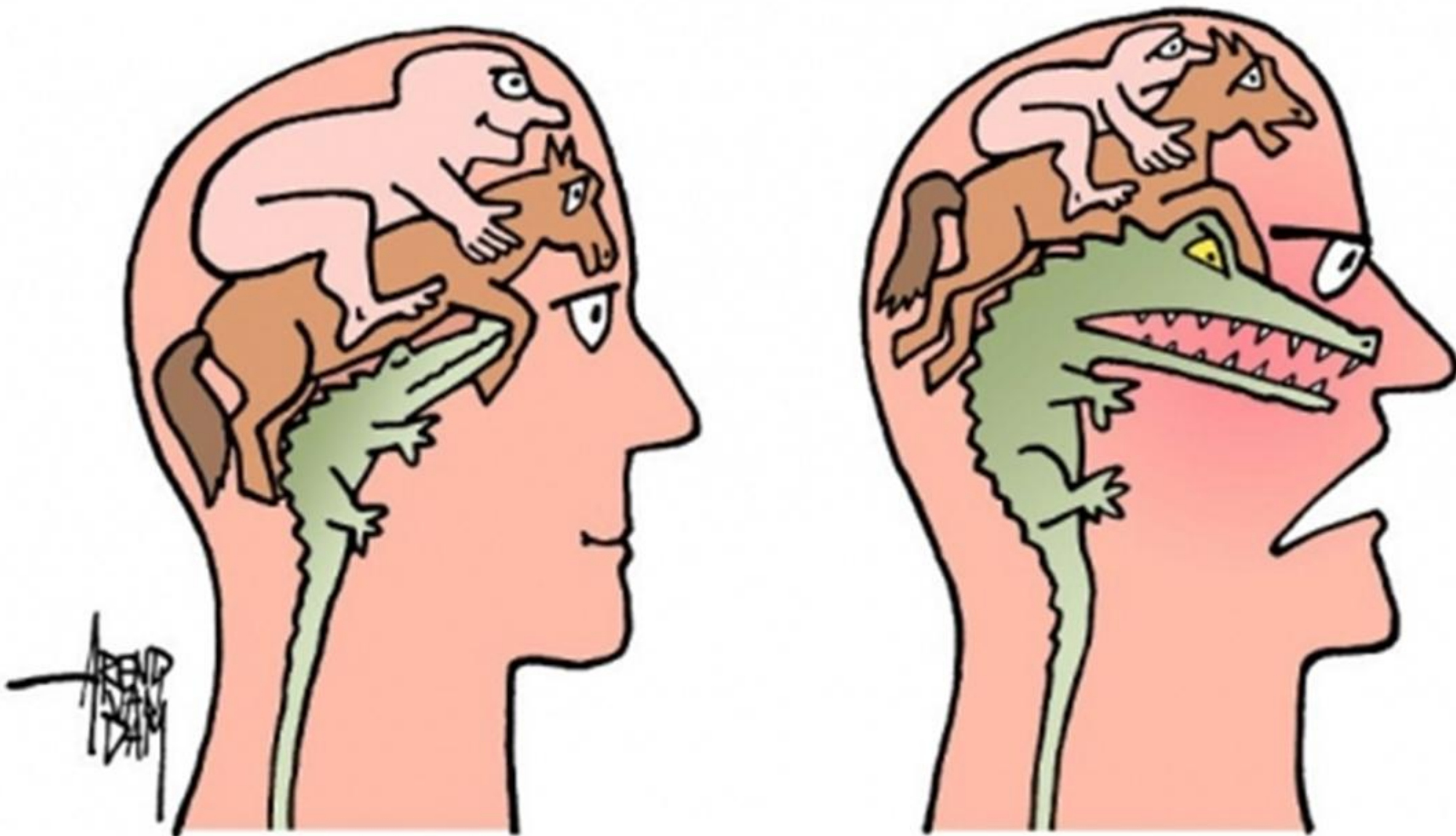
Woorden kunnen leiden tot beelden in je hoofd. Zo kan bij het praten over je lievelingseten het water je in de mond lopen. Uit onderzoek blijkt dat het praten over pijn of het waarschuwen voor een prik tot meer angst en pijn kan leiden. Als je helpende woorden of positieve taal gebruikt, zorg je juist dat je kind zich prettiger voelt.

Het helpt ook wanneer maar 1 persoon praat tijdens de ingreep. Dit zorgt voor gerichte aandacht en een rustige sfeer. Je kunt met elkaar vooraf afspreken wie met je kind praat. Dat kan jij zelf zijn of bijvoorbeeld een verpleegkundige, medisch pedagogisch zorgverlener of dokter.

Hier kun je lezen hoe je als ouder helpende taal toepast.

Omgeving

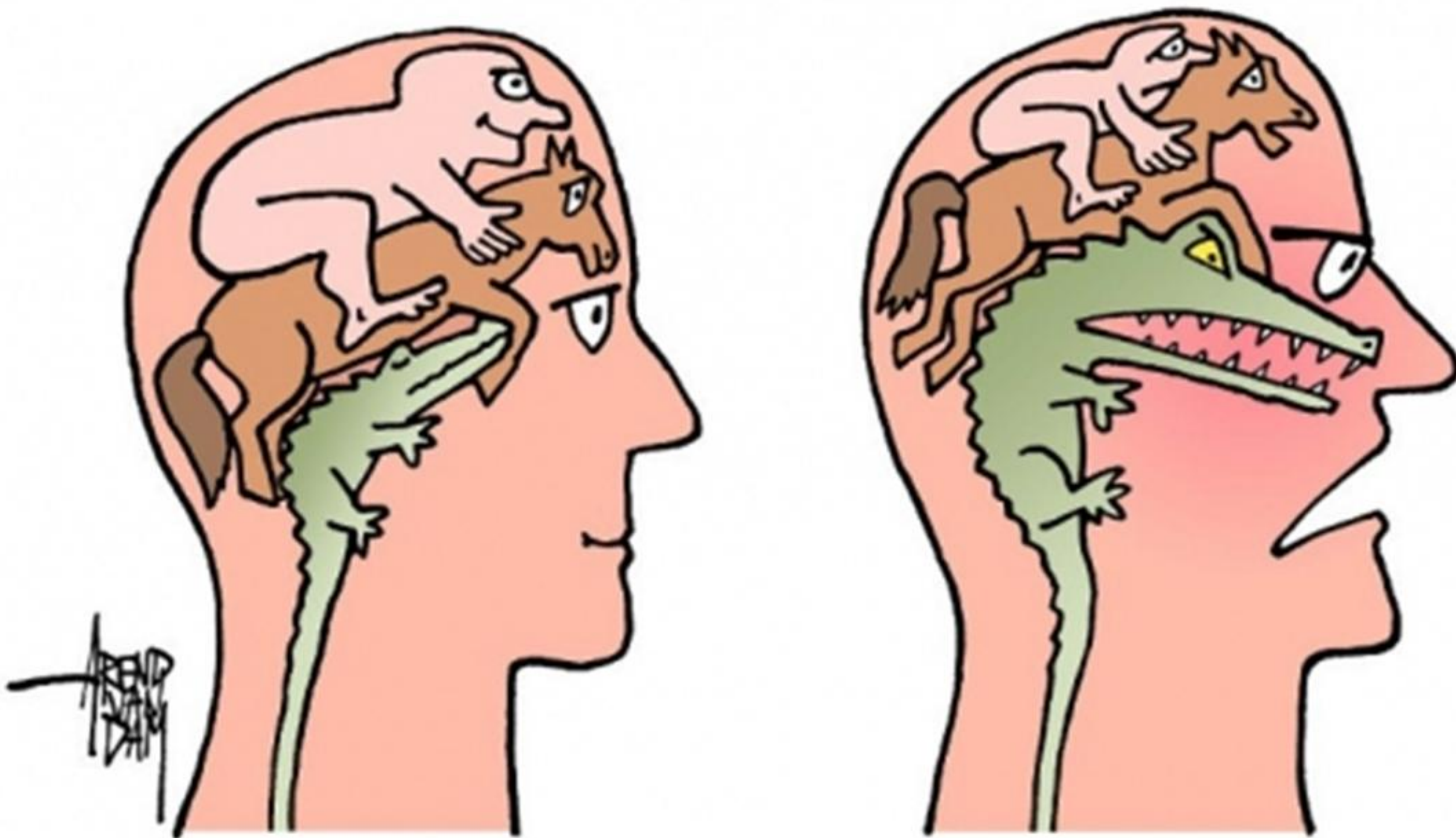
Omgeving

- One voice
- Rust
- Zo min mogelijk mensen
- Zo min mogelijk handelingen aan de patiënt
- Licht gedimd
- Projectie

Voorspelbaarheid

Voorspelbaarheid

Plan op maat:

Relax Afleiding Positie Pijnstilling (Sedatie)

Plan op maat middels de RAPP® methode

https://www.olvg.nl/medische-informatie/onderzoek-en-behandeling-bij-een-kind/

Menu

Zoeken

MijnOLVG

← Medische informatie

Onderzoek en behandeling bij een kind : uw kind helpen met het RAPP plan

Vertalen

Lees voor

Afdrukken

Naar het ziekenhuis voor een onderzoek of behandeling kan spannend zijn voor uw kind. Het is belangrijk dat uw kind op zijn gemak is in het ziekenhuis. U kunt uw kind helpen door het bezoek samen goed voor te bereiden. OLVG maakt gebruik van het RAPP plan. RAPP staat voor Relaxen, Afleiding, Positie en Pijnstilling.

: op deze pagina snel naar

- Bereid uw kind voor
- Verdovende zalf
- Maak samen met uw kind een plan: RAPP plan
- Algemene tips RAPP plan
- Tips RAPP plan voor kinderen van 0 tot 12 maanden
- Tips RAPP plan voor kinderen van 1 tot 2 jaar
- Tips RAPP plan voor kinderen van 2 tot 4 jaar
- Tips RAPP plan voor kinderen van 4 tot 6 jaar
- Tips RAPP plan voor kinderen van 6 tot 12 jaar
- Tips RAPP plan voor kinderen van 12 tot 18 jaar
- Behandelingen
- Nuttige websites
- Contact

Betrokken afdeling
Kindergeneeskunde →

Bekijk team →

Bedenk

- Wat betekent DEZE procedure voor deze patiënt?
- Wat betekent DEZE patiënt voor deze procedure?

Plan op maat middels de RAPP© methode

Procedurele angst

Procedurele angst heeft veel te maken met de mate waarin de patient het verloop van de procedure betrouwbaar kan **voorspellen**. De mate van angst kan positief beïnvloed worden door het geven van **regie** aan de client en het organiseren van **voorspelbaarheid** tijdens een procedure.

Goede **informatie en voorbereiding die qua taal en inhoud zijn afgestemd** op het ontwikkelingsnivo van de patient zijn hierin van belang.

Vorbereiden

- Voorspelbaarheid creëren
- Maak een plan op maat
- Wie bereid je voor?
  - Kind/patiënt
  - Ouder/naasten
  - Collega's

Waarop bereid je voor?

- Alleen de nodige details
- Voornaamste focus op plan en aanpak
- Geeft patiënt en naasten handvatten
- Eventueel “droog oefenen”
- Focus taal

Plan op maat middels de RAPP© methode

Ontspanning, Relax

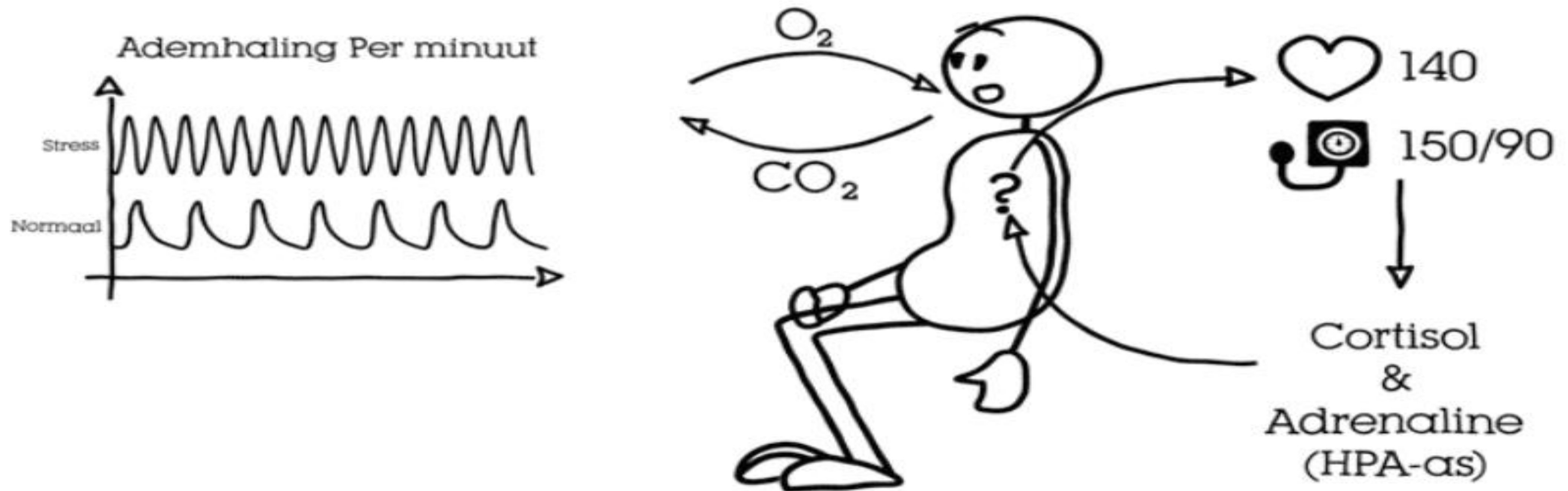

VR en medische hypnose

Ademhalingstechniek en het stress systeem

Plan op maat middels de RAPP© methode

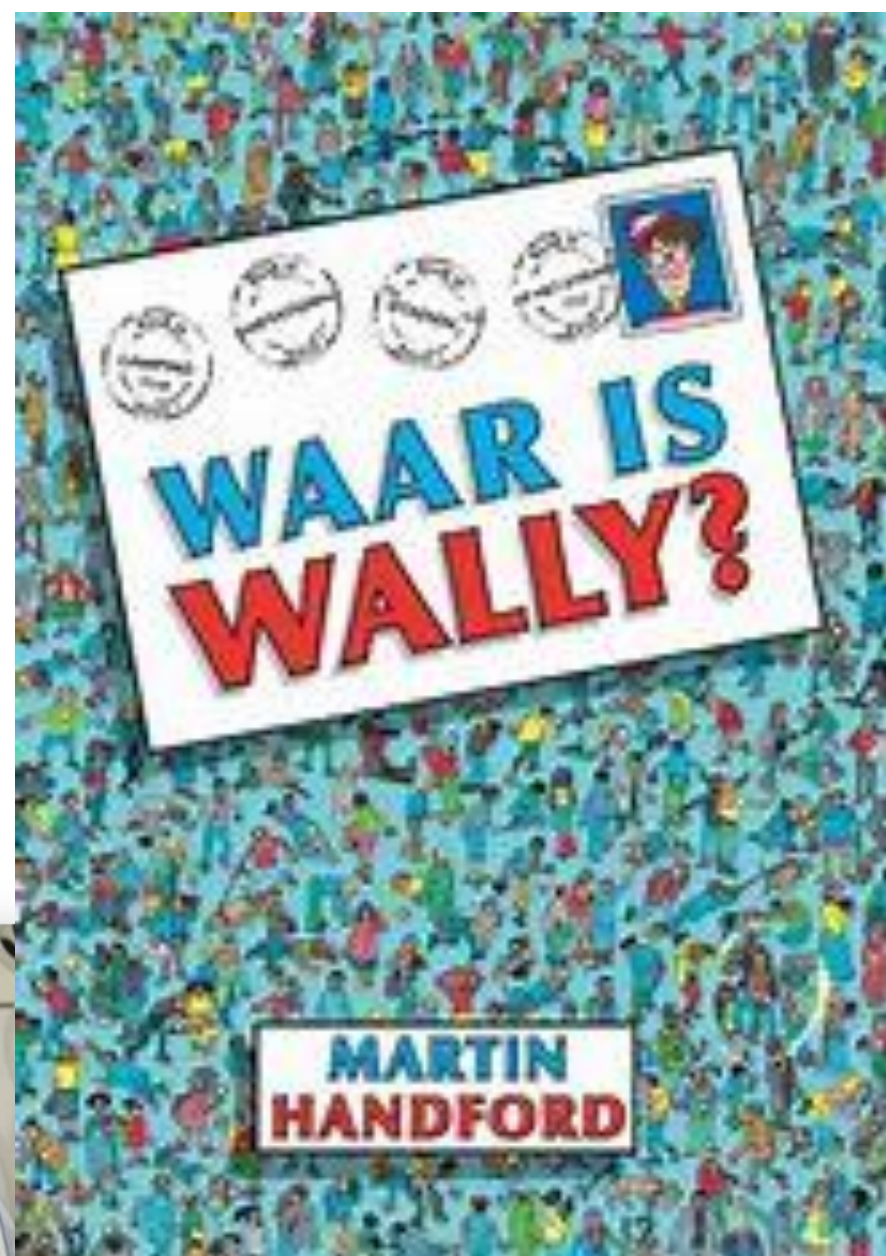
Afleiden

Je hoofd kan maar 1 ding tegelijk....

- Afleiding of ontwikkelingsgerichte taak

Deep dive

Plan op maat middels de RAPP© methode

Houding en positie

- Houding patiënt en begeleider
- Positie professional

Plan op maat middels de RAPP© methode

Pijnstilling

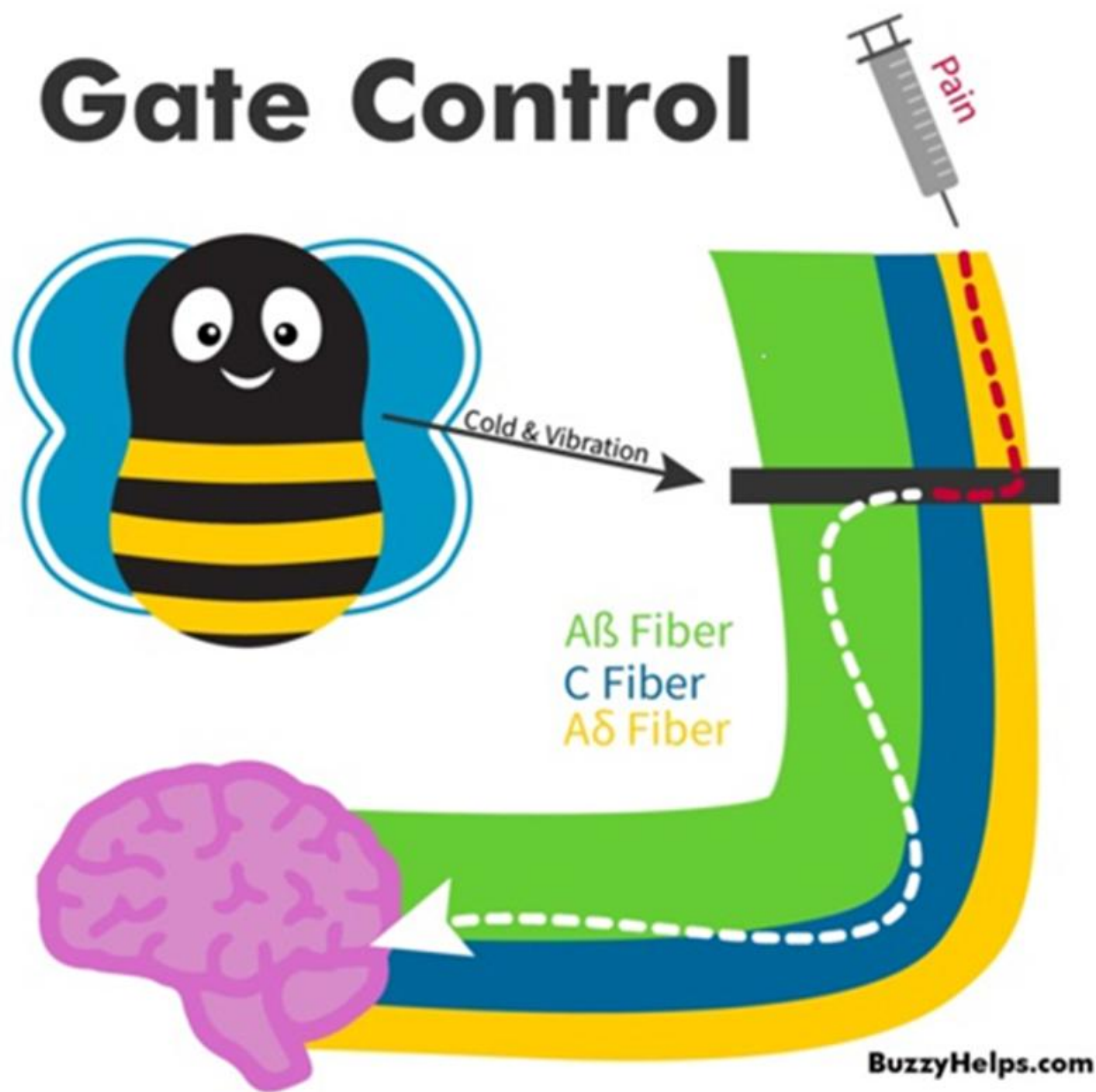

Buzzy®

PROSA
from fear to trust

Gate Control

Shotblocker®

Van angst naar vertrouwen in de dagelijkse praktijk

Plan op maat middels de RAPP® methode

https://www.olvg.nl/medische-informatie/onderzoek-en-behandeling-bij-een-kind/

Menu

Zoeken

MijnOLVG

← Medische informatie

Onderzoek en behandeling bij een kind : uw kind helpen met het RAPP plan

Vertalen

Lees voor

Afdrukken

Naar het ziekenhuis voor een onderzoek of behandeling kan spannend zijn voor uw kind. Het is belangrijk dat uw kind op zijn gemak is in het ziekenhuis. U kunt uw kind helpen door het bezoek samen goed voor te bereiden. OLVG maakt gebruik van het RAPP plan. RAPP staat voor Relaxen, Afleiding, Positie en Pijnstilling.

: op deze pagina snel naar

- Bereid uw kind voor
- Verdovende zalf
- Maak samen met uw kind een plan: RAPP plan
- Algemene tips RAPP plan
- Tips RAPP plan voor kinderen van 0 tot 12 maanden
- Tips RAPP plan voor kinderen van 1 tot 2 jaar
- Tips RAPP plan voor kinderen van 2 tot 4 jaar
- Tips RAPP plan voor kinderen van 4 tot 6 jaar
- Tips RAPP plan voor kinderen van 6 tot 12 jaar
- Tips RAPP plan voor kinderen van 12 tot 18 jaar
- Behandelingen
- Nuttige websites
- Contact

Betrokken afdeling
Kindergeneeskunde →

Bekijk team →

Bedenk

- Wat betekent DEZE procedure voor deze patiënt?
- Wat betekent DEZE patiënt voor deze procedure?

Plan op maat middels de RAPP® methode

https://www.olvg.nl/medische-informatie/onderzoek-en-behandeling-bij-een-kind/

Menu

Zoeken

MijnOLVG

← Medische informatie

Onderzoek en behandeling bij een kind : uw kind helpen met het RAPP plan

Vertalen

Lees voor

Afdrukken

Naar het ziekenhuis voor een onderzoek of behandeling kan spannend zijn voor uw kind. Het is belangrijk dat uw kind op zijn gemak is in het ziekenhuis. U kunt uw kind helpen door het bezoek samen goed voor te bereiden. OLVG maakt gebruik van het RAPP plan. RAPP staat voor Relaxen, Afleiding, Positie en Pijnstilling.

: op deze pagina snel naar

- Bereid uw kind voor
- Verdovende zalf
- Maak samen met uw kind een plan: RAPP plan
- Algemene tips RAPP plan
- Tips RAPP plan voor kinderen van 0 tot 12 maanden
- Tips RAPP plan voor kinderen van 1 tot 2 jaar
- Tips RAPP plan voor kinderen van 2 tot 4 jaar
- Tips RAPP plan voor kinderen van 4 tot 6 jaar
- Tips RAPP plan voor kinderen van 6 tot 12 jaar
- Tips RAPP plan voor kinderen van 12 tot 18 jaar
- Behandelingen
- Nuttige websites
- Contact

Betrokken afdeling
Kindergeneeskunde →

Bekijk team →

Leeftijdscategorie: 0-6 maanden

Vorbereiding	Ouders verbaal voorbereiden middels foto's, filmpjes en ziekenhuismateriaal. Hen begeleiden naar ontspanning.
Relax	• Niet voedend zuigen • Positieve aanraking: massage, facilitated tucking • Inbakeren (laat bijv, 1 voetje er uit voor hielprik) • “nestje” maken • Borstvoeding • Huid op huid • Omgevingsgerichte stress reductie: gedimd licht, zachtjes praten • Wiegen
Afleiding	• Wrijven over hoofd/subtiele aanraking • Bekende stem, muziek/zingen • Gezichtsuitdrukkingen ouders • Projectie van licht • Rammelaar/knisperboekje • Mobiel
Positie	• Bij ouders op de arm, tegen de schouder, huid op huid indien mogelijk • Begrenzen • Handeling uit zicht/afschermen
Pijnstilling	• Topicale verdoving • Lidocaine spray bij sonde* • Sucrose, borstvoeding

Leeftijdscategorie: 6-12 maanden

Vorbereiding	Ouders verbaal voorbereiden middels foto's, filmpjes en ziekenhuismateriaal. Hen begeleiden naar ontspanning.
Relax	• Zuigen op duim, speen of met de mond onderzoeken van voorwerp • Stem ouder • Gezicht ouder, knuffel, doekje tegen wang strijken of ander lichaamsdeel • Ouder zoveel mogelijk inzetten bij afleiding en ontwikkelingsgerichte taak (directief
Afleiding	• Nieuw voorwerp binnen grijpafstand • Spiegel • Plaatjes kijken (kleur- en contrastrijk) • Met wattenbolletje (evt. nat en droog) of zijkant spatel over armpjes en /of wangetjes strijken • Ouder zingt liedje of leest voor • Contactspelletjes • Liedje met beweging • Bellenblaas • Twee dingen tegelijk vasthouden, een derde aanbieden • Spullen weggooien, weer aanbieden • Kiekeboespelletjes
Positie	• Bij ouders op de arm, gezicht gekeerd naar ouder, zoveel mogelijk contact met lichaam ouder • Handeling uit zicht, afschermen
Pijnstilling	• Topicale verdoving • Lidocaïne spray bij sonde* • Sucrose, borstvoeding

Leeftijdscategorie: 1-2 jaar	
Vorbereiding	Ouders verbaal voorbereiden middels foto's, filmpjes en ziekenhuismateriaal. Hen begeleiden naar ontspanning. Wennen aan ziekenhuis materiaal bij kind.
Relax	• “Knuffel” houding • Knuffel ter comfort evt knuffel betrekken bij desensitiseren • Positieve aanraking op andere plek • Zorg voor focus op 1 persoon
Afleiding	• Bellenblaas (kijken, niet in gezicht) • Licht , projector • Snoezelkar • Filmpje met repeterend karakter • Bellenblaas (grijpen) • Gebruik materialen uit de spreekkamer zoals urine potje, spatels • Spatels tegen elkaar aan slaan • Deksel op urine potje doen en weer open • Gaasjes in potje doen • Boekje met herkenbare plaatjes, benoemen
Positie	• Op schoot • Positieve aanraking • Gevoelig voor onrust en beweging • Handeling uit zicht, afschermen
Pijnstilling	• Topicale verdoving • Lidocaïne spray bij sonde*

Leeftijdscategorie: 2-4 jaar

Vorbereitung

Ouders verbaal voorbereiden middels foto's, filmpjes en ziekenhuismateriaal. Wennen aan ziekenhuismaterialen bij kind :voordoen op knuffel, pop, vertrouwd persoon.

Relax

- Positieve aanraking, bijv. hand vast houden
- Knuffel/doekje, evt. inzetten bij desensitiseren
- Eigen spullen, zoals speelgoed
- Ademhalingsoefening (ruiken aan de bloem en het kaarsje blaas je uit/windmolentje)

Afleiding

- Bellenblaas (kijken, bellen pakken, bellen tellen of benoemen wat je ziet)
- Filmpjes kijken
- Snoezelkar
- Regenbuis/toverstaf
- Boekje lezen
- Rollenspel met knuffel
- Zelf mee helpen, bijv. bloeddruk band om doen, bloedbuisjes schudden
- Kleuren benoemen
- lezen

Positie

- Op schoot bij ouder/ouder naast kind
- 'Knuffelhouding'
- Handeling uit zicht, afschermen

Pijnstilling

- Topicale verdoving
- Lidocaïne spray bij sonde

Leeftijdscategorie: 4-6 jaar	
Voorbereiding	Ouders verbaal voorbereiden middels foto's, filmpjes en ziekenhuismateriaal. Desensitiseren ziekenhuismaterialen bij kind, voordoen/rollenspel met knuffel, pop of vertrouwd persoon en foto's/filmpjes bekijken.
Relax	• Positieve aanraking, bijv. hand vast houden • Eigen spullen, zoals speelgoed of knuffel • Ouders coachen op ademhaling • Ouders laten zingen • Ademhalingsoefening (pietsband oppompen en weer leeg laten lopen)
Afleiding	• Filmpjes kijken/ rustige projectie • Regenbuis/toverstaf • Verhaal vertellen door ouder of zorgverlener • Balansvogel met opdracht • Humor (moppen) • Zoekboek • Bellen blazen
Positie	• Ouders naast kind of bij ouders op schoot • Handeling uit zicht, afschermen
Pijnstilling	• Topicale verdoving • Lidocaïne spray bij sonde

Leeftijdscategorie: 6-12 jaar	
Vorbereiding	Kind en ouders verbaal voorbereiden middels foto's, filmpjes en ziekenhuismateriaal. Wennen aan ziekenhuismaterialen bij kind. Voordoen, zelf oefenen. Samen een plan maken, regie geven.
Relax	• Knuffel • Eigen spullen, zoals boekjes, ipad, spelcomputer • Ademhalingsoefening (box breathing) • Zelf mee laten helpen
Afleiding	• Fantasie geleid verhaal • Diep gesprek voeren • Filmpjes kijken • Balansvogel • Zoekboek • Zelf boek voorlezen • VR bril • Spinner
Positie	• Zelf zitten, ouders naast kind • Naar eigen keus, bij ouders op schoot • Handeling uit zicht, afschermen tenzij kind dat niet wil
Pijnstilling	• Topicale verdoving • Lidocaïne spray bij sonde

Leeftijdscategorie: 12-18 jaar

Voorbereiding

Kind en ouders verbaal voorbereiden middels foto's, filmpjes en ziekenhuismateriaal. Wennen aan ziekenhuismaterialen bij kind. Voordoen, zelf oefenen. Samen een plan maken. Regie geven.

Relax

- Eigen spullen, bijv. telefoon bij zich hebben.
- Coping strategieën aanleren
- Ademhalingsoefeningen toepassen (box breathing)
- Bloot kan gevoelig zijn, zorg voor privacy waar mogelijk, bijv. deken erover of privé omkleden.

Afleiding

- Filmpje (laten vertellen waar het over gaat)
- Hypnotisch verhaal
- Inzet technologie
- Kletsen over interesses (vakantie, hobby, en dan specifieke vragen stellen, deep dive)
- Taak geven, bijv. ouders afleiden
- Moeilijk labyrnt

Positie

- Indien mogelijk zitten, niet liggend, bijv. in stoel.
- Vragen waar ouders mogen zitten/staan
- Handeling uit zicht, afschermen tenzij kind dat niet wil

Pijnstilling

- Topicale verdoving
- Lidocaïne spray bij sonde

Plan op maat

- Wat betekent DEZE procedure voor deze patiënt?
- Wat betekent DEZE patiënt voor deze procedure?

PROSA Kennis Centrum voor Procedureel Comfort

P R @ S A

from fear to trust

Kennis bundelen over & Opleiden in Trauma-vrij Medisch Handelen

www.prosanetwork.com

Prosanetwork.com

Kennis

Het PROSA kenniscentrum ontwikkelt en verspreidt kennis over procedurele comfortzorg. We bundelen alle relevante (ervarings-) deskundigheid en vertalen die naar praktische middelen, methodes en technieken. We houden onze kennis en vaardigheden up-to-date volgens wetenschappelijke inzichten. Onze faculty en de deelnemers aan onze opleidingen vormen een lerend netwerk dat de PROSA-expertise steeds verder ontwikkelt.

Procedurele comfortzorg

Procedureel comfort: een nieuwe kijk op medische handelingen bij kinderen

[LEES MEER](#)

Folder helpend taalgebruik

Woorden maken verschil. Met positieve taal kunnen ouders hun kind helpen

[LEES MEER](#)

Zorgzaam vaccineren

Kinderen vaccineren zonder angst of pijn? Dit zijn de aanbevelingen van PROSA

[LEES MEER](#)

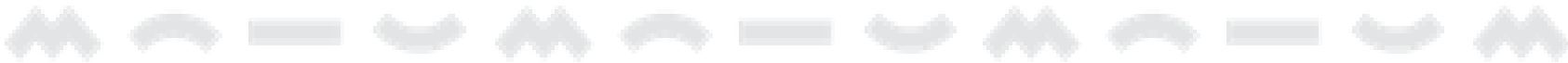
Infographic Emla® en Rapydan®

Voor het verdoven van de huid zijn Emla® en Rapydan® erg geschikt. Zo gebruik je het

Rights based standards

Zo ziet goede zorg bij medische procedures eruit als je uitgaat van de rechten van het kind

Co-master

- <https://www.prosanetwork.com/onderwijs/video-tutorials-prosa-comaster/>
- <https://www.prosanetwork.com/onderwijs/deel-2-prosa-comaster-de-kracht-van-voorbereiding/>
- <https://www.prosanetwork.com/onderwijs/deel-3-prosa-comaster-samen-bouwen-aan-vertrouwen/>
- <https://www.prosanetwork.com/onderwijs/deel-prosa-comaster-de-kracht-van-afleiding/>
- <https://www.prosanetwork.com/onderwijs/deel-5-prosa-comaster-hoe-kunnen-ouders-helpen-bij-het-voorkomen-van-angst-en-pijn/>
- <https://www.prosanetwork.com/kennis/deel-6-prosa-comaster-wat-kan-helpen-bij-een-bloedafname/>

Jij bent de baas van jouw brein

Jij bent de baas van jouw brein - Bing video

https://www.bing.com/videos/search?q=jij+bent+de+baas+van+jouw+brein&qpv=jij+bent+de+baas+van+jouw+brein&view=detail&mid=F4EAE8B39AC6C49BB6...

Microsoft Bing jij bent de baas van jouw bre

S Jij bent de baas van jouw brein

Link kopiër...

Jij bent de baas van jouw brein

Skills4Comfort

CHARLIE BRAVEHEART
Stress-free hospitals for children

0:03 / 13:06

YouTube

In deze video
Klik op een segment om vooruit te springen

Is dit nuttig? 👍 👎

- ▶ 3:47 Leid jezelf af
- ▶ 5:35 Gebruik je verbeelding
- ▶ 8:36 Blokkeer het signaal
- ▶ 10:23 Onthoud dat je geweldig bent
- ▶ 10:57 Kalm blijven

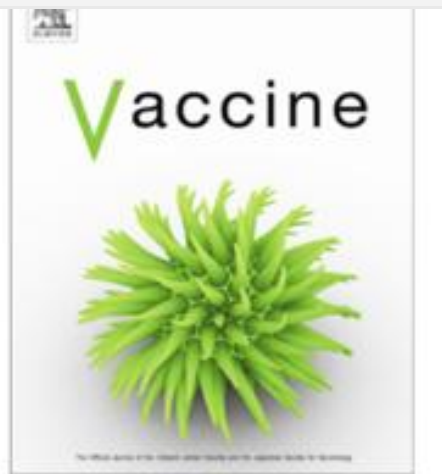
Jij bent de baas van jouw brein

YouTube · 3,7K weergaven · 1 nov. 2021 · door Skills4Comfort

Opslaan Pagina weergeven

Impact of the CARD (Comfort Ask Relax Distract) system on school-based vaccinations: A cluster randomized trial

Anna Taddio^{a,*}, Victoria Gudzak^b, Marlene Jantzi^c, Charlotte Logeman^d, Lucie M. Bucci^e, Noni E. MacDonald^f, Rahim Moineddin^g

^a Clinical Social and Administrative Pharmacy, Leslie Dan Faculty of Pharmacy, University of Toronto, and Child Health Evaluative Sciences, The Hospital for Sick Children, Toronto, Canada

THE CARD SYSTEM

These four strategies will help you with your immunization. Use the suggestions on the back to fill in the cards. Cut them out and carry them with you so you can remind yourself wherever you are.

AboutKidsHealth.ca

HOW TO DISTRACT YOURSELF

Talk to someone.
Play video games.
Read books.
Play music.
Rub your arm.
Sing.
Allow yourself to daydream.

HOW TO RELAX

Do belly breathing (pretend to blow out a candle).
Do some self-talk (tell yourself you can handle this).
Have a friend with you.
Have a family member or trusted adult with you.
Have privacy.

QUESTIONS TO ASK

What will happen on my turn?
What vaccine am I getting?
Can I ...

- get the vaccine in a private room?
- use numbing creams or patches?
- bring my friend?
- bring a family member?
- bring a trusted adult?
- look at the needle?

HOW TO GET COMFORTABLE

Wear short sleeves, or something that lets you show your upper arm easily for the needle.
Eat a snack.
Bring a favourite item.
Sit up in a chair.
Move your arm loose or jiggle (like cooked spaghetti).
Tense your stomach and leg muscles if you get dizzy.

Webinar Anna Taddio

https://www.youtube.com/watch?v=kcps_9eXyBU&feature=youtu.be

Aboutkidshealth.ca/card

EnglishFrançais中文(简体)中文(繁體)PortuguêsEspañolاردوதமிழ்العربيةਪੰਜਾਬੀ

SickKids | AboutKidsHealth

Search for trusted answers from SickKids

CARD System

LEARNING HUB

Home

Community vaccination for families

Community vaccination for health-care providers

Hospital needle procedures for families

Hospital needle procedures for health-care providers

Information for educators

Français

The CARD system provides strategies that can be used to help cope before and during vaccination and needle procedures. The system consists of resources such as videos, handouts and activities that will help to prepare you and your child for vaccinations.

CARD

IMPROVING THE VACCINATION EXPERIENCE:
Learn how to play your CARDS

COMFORT

ASK

RELAX

DISTRACT

Download PDF

THE CARD SYSTEM

Scan for more resources

PROSA
from fear to trust

These four strategies can help you
with your vaccination.

HOW TO GET COMFORTABLE

Wear short sleeves or something that lets you show your upper arm easily for the needle.

Eat a snack.

Bring a favourite item.

Sit up in a chair or lie down.

Make your arm loose or jiggle (like cooked spaghetti).

Squeeze your knees together if you feel faint or dizzy.

QUESTIONS TO ASK

What will happen on my turn?

What vaccine am I getting?

Can I ...

- have the vaccine in privacy?
- use numbing creams or patches? *
- bring my friend, family member or trusted adult?
- look at the needle?

*You may need to purchase and apply the numbing cream 20 to 60 minutes prior to your appointment.

HOW TO RELAX

Do belly breathing (pretend to blow out a candle).

Do some positive self-talk (tell yourself you can handle this).

Have a friend with you.

Have a family member or trusted adult with you.

Have privacy.

HOW TO DISTRACT YOURSELF

Talk to someone.

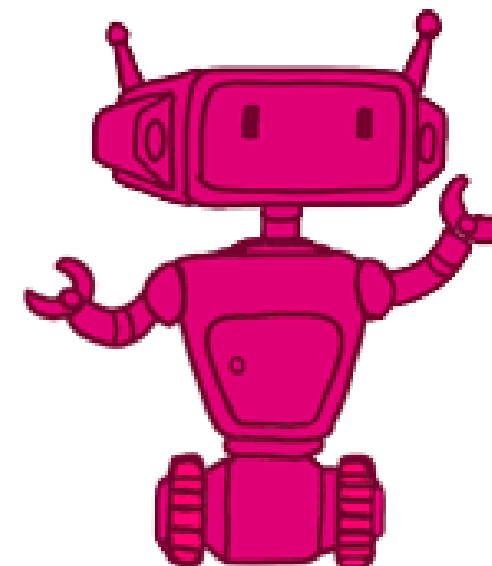
Play a game or watch a video.

Read a book or magazine.

Listen to music.

Sing.

Allow yourself to daydream about fun things.

A Guide for Parents

Why is vaccination pain a concern?

- Vaccinations are a routine part of a baby's medical care. They protect a baby from serious diseases.
- Most babies experience pain from vaccinations. Pain can cause a baby to develop a fear of doctors, nurses and needles.
- No parent wants to see a baby in pain. Some parents delay or stop vaccinations because of pain. This can leave a baby without protection from serious diseases.

Plan ahead to reduce pain

- Read this guide to learn about **3 ways you can reduce your baby's pain during vaccinations**. These methods are proven to be safe and effective. **You can combine the different methods for better results.**
- Plan what you will do for your baby's next vaccination. Tell your baby's health care provider so they can support your goals.
- Carry this card with your baby's vaccination record, and pack any supplies you will need in your baby's diaper bag.
- After your baby's vaccination, judge how much pain your baby had. Observe your baby's:
  - body movements (calm or thrashing?)
  - face (neutral or locked in a grimace?)
  - sounds (silent or high-pitched cry?)
- Use what you see to plan what you will do the next time to reduce your baby's pain.
- To see a video, visit Immunize Canada at <http://immunize.ca/en/parents/pain.aspx>.

1. What you can give

TOPICAL ANAESTHETIC CREAM, GEL OR PATCH

- In Canada, you can buy topical anaesthetics to reduce the pain from needles without a prescription: EMLA™ (lidocaine-prilocaine), Ametop™ (tetracaine), or Maxilene™ (lidocaine).
- They dull pain where the needle enters your baby's skin.
- They are safe for babies, even newborns.
- Apply them at home or at the clinic **before** the needle.
- For babies under 1 year of age, apply to the upper outer part of the leg; for children aged over 1 year, apply to the upper arm. If your baby is getting more than one needle, apply to both legs or both arms.
- If using the patch, just peel off the backing and stick the patch on the skin. If using the cream or gel, squeeze out 1 g (about the size of a 5-cent coin) on the skin and cover it with the dressing provided or with plastic wrap.
- You have to wait for topical anaesthetics to take effect. Leave them on the skin undisturbed for the recommended waiting time: 60 minutes for EMLA™; 45 minutes for Ametop™; and 30 minutes for Maxilene™.
- Remove the medicine after the waiting time. Your baby's skin may appear whiter or redder than normal. This is okay and will go away.
- Allergic skin reactions are rare. If there is a rash, talk to your baby's health care provider about it. It could be an allergic skin reaction.

SUGAR WATER

- You can use sugar water to reduce your baby's pain. Sugar water is safe for babies, even newborns.
- Make sugar water at home or at the clinic by mixing 1 teaspoon of white sugar with 2 teaspoons of distilled or boiled water. For babies over 6 months, you may use tap water if the tap water is safe for drinking.
- Give your baby some sugar water 1 or 2 minutes **before** the needle.
- Use a dropper (or syringe) to place the sugar water into the side of your baby's mouth between the cheeks and gums. Give your baby one drop at a time and let your baby suck on the sweet taste.
- You may also dip a soother (pacifier) into the sugar water and give it to your baby **before, during, and after** the needle.

SEE OVER FOR PAGE 2

A Guide for Parents

2. What you can do

BREASTFEED YOUR BABY

- If you are breastfeeding, start to breastfeed your baby **before** the needle. Make sure you have a good latch. Then continue breastfeeding **during and after** the needle.
- Breastfeeding combines holding, sweet taste, and sucking and is one of the best ways to reduce pain in babies.
- Breastfeeding during needles is safe for babies, even newborns. *There is no evidence that babies will choke or associate their mothers with pain.*
- Undress your baby to free the leg(s) or arm(s) where the needle will be given before you start breastfeeding.
- If your baby cannot breastfeed, hold your baby and use sugar water and a soother.

HOLD YOUR BABY

- Position your baby upright and hold your baby close **before, during and after** the needle. This helps your baby to feel secure and to stay still.
- Sit on a chair or lean against the examination table to minimize the risk for accidental falls.
- Make sure to undress your baby to free the leg(s) or arm(s) where the needle will be given.
- Don't hold your baby too tightly. If you do, your baby may get upset.

3. How you can act

YOUR STATE OF MIND

- Try to stay calm, use your normal speaking voice, and be positive **before, during, and after** the needle. This will help your baby stay calm. Babies see and feel what their parents are doing, and often do the same.
- If you are nervous, you can take a few slow, deep breaths to calm yourself. Breathe so your belly expands, not your chest. You can do this while holding your baby.

DISTRACT YOUR BABY

- Taking your baby's focus away from the pain can reduce your baby's pain.
- While holding your baby close, distract with singing, talking, or sucking (breastfeeding or soother) **before, during, and after** the needle. Add rocking your baby back and forth after the needle.
- You may choose to distract an older baby with toys such as bubbles, pop-up books, rattles, or smartphones. If toys do not work, hold your baby close and distract with singing, talking, or sucking (breastfeeding or soother) **before, during, and after** the needle and add rocking your baby back and forth after the needle.
- The way you distract your baby once may not work the next time. Be prepared to change what you are doing to keep your baby distracted.

